کعبه

و

قاتلی اَذان

یارو یار

بارشیماز

عباسی، حیدر، ۱۳۲۲ -
کعبه و قانلی اذان و یار و نار / حیدر عباسی "باریشماز". ــ تهران: موسسه نشر هما، ۱۳۷۹.
۱۲۴ ص.
ISBN 964 - 6171 - 02 - 8 : ۷۲۰۰ ریال
فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
۱. شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴. الف. عنوان.
PL ۳۱۴ / ۲ ع ۲ ک ۷ ۸۹۴/۳۶۱۱
۱۳۷۹
کتابخانه ملی ایران ۱۰۵۵۵ ـ ۷۹ م

کعبه و قانلی اذان

و

یار و نار

حیدر عبّاسی «باریشماز»

کعبه و قانلی اذان و یار و نار

تألیف: حیدر عباسی «باریشماز»

آماده‌سازی چاپ: شرکت قلم

خط روی جلد: حسین نیکخو

اجرای روی جلد: آتلیه قلم

تایپ و صفحه‌آرا: کاوه عباسی

چاپخانه: جوانبخت

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

چاپ: اوّل ۱۳۷۹

شابک: ۸ - ۰۲ - ۶۱۷۱ - ۹۶۴

ISBN 964 - 6171 - 02 - 8

کلیه حقوق برای مؤسسه نشر هما محفوظ است.

نشانی: صندوق پستی ۳۹۸۵ - ۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۸۶۶۰۴۱ - ۸۷۴۷۵۰۰

مکتب لرینده،
دونیالیقلا باریشمازلیق درسینی
اؤیرندیگیم
آنام و آتام
«رقیّه و صمد»
عؤمور قیمتینه،
یئتیریب بیتیردیگی نیز،
اما....
مجال تاپیب کؤلگه‌سینده دینجلمه‌دیگی نیز
آغاجین میوه‌سینی:
«کعبه شعرینی»
بیرنیسگیل تیکه‌سی کیمی، الی بوش
شاعیر اؤغلونوزدان قبول ائدین.

«باریشماز»

بو اثرين حاقئندا
«سؤنمز» جنابلاری‌نین
هر طرفلی گؤستریشلریندن
اوْلدوقجا تشکّرلر ائدیرم؛
منجه،
بیر اثری
هر طرفلی و نئجه اوْخوماغی؛
«سؤنمز»دن
اؤیرنمه‌لی‌ییک.
«باریشماز»

کعبه

و

قاتلی اذان

بِسْمِکَ الْعَظِیمِ وَ الْاَعْظَمِ یا اَللّٰهُ یا اَللّٰهُ یا اَللّٰهُ

گؤرستاشیانی[1] بیزه اؤلدوغو تک
ای اوُرک کروانی‌نین سروانی
عقبه یوْللاری‌نین سروانی[2] تک
«انور»[3]ی قوْی سوُروسون کروانی

❀

قیل کرم تاقوْروسون[1] دئولردن،
ادبین امن گؤیوُن اوْدلو «شهاب»[4]
زای ائله حقّه قیشانلار امه یین[2]
باطلین ایسته‌دی‌یین ائیله سراب

بـــیزی آل بـــیزلیی میزدن اؤزوٚن ائت،
بـیزی، ســن سیزلییه گـل ائـتمه دوٚچـار
ســنیلن گـــلسه بــلا امــن دیر، امــن،
امــن، ســن سیز قـادادیر[۳] هـرنه کـی وار.[۴]

❀

قـوْیدی گـوٚنـدن ائـله کـی تـوْرپاغیمـیز،
آنــلاشیلــمازلارا[۵] تــوش[۶] گــلدی بـاشی
یـوْخسا کـیم آدمـیدی ائـتدی هـبوط،
باش گـیجه‌للتمه تـوتوب پـیشدی آشـی

❀

گـــوٚنشـین قـوْینونو آخـتاردی، ولی،
بـیله‌یی قـیسـا گـلیب تـاپمادی یـوْل
گـزدی بـوْشلوقدا مـلول، ســرگردان،
بـیریانا تــاپمادی یـوْل آغـلادی بـوْل[۷]

دال‌بادال آهلاری یاندیردی ایچین،
بیلدی یالقیز گزه‌جک گؤیده یازیق
دۆلانارکن اؤزونه تاپدی مدار،
قلبی اۆدلاندی، اوزو قوْیدو قابیق

❀

آنانین قوْینونا کژ باخماق، اوْنو،
ایکی‌لیک آفتینه ائتدی دوچار
گئجه گوندوز تۆرونا اۆلدو اسیر،
گئجه‌سی گوندوزونه قازدی مزار

❀

گؤردو آخیرده ایش‌ایشدن سۆووشوب
یادگار ساخلادی گوندن ایکی زاد
قارنی‌نین‌ایچره بیری سؤنمز اۆدو،
بیرده نور اوستلویونو ساخلادی یاد.

آغـــلایان واخــتدا هــؤنکوٚرتــوایــلن[۱۰]،
گـــؤزلریندن آخـــیٔداردی چـــایلار.
تــوٚکــه‌نن[۱۱] واخــتدا صــبری، قــراری،
آهــــلارینـــدان قـــاباراردی[۱۲] داغــلار.

❀

آهــلارینــدان اوٚره‌یــی دوٚلدو گـؤیون،
یــاغدیٔریــبدیر بـاشینـا ایسـتی یـاغیش.
تــوٚرپاغا گــلدی نــفس اســنه‌دی یــئر،
دؤشوٚنـو امـدی حـیات ائـتدی نـاخیش.

❀

آنـــاتک وارلیٔغـــی آچــدی[۱۳] بــه‌له‌دی،
کــؤلگه‌دن ساردی[۱۴] گـوٚنـه کـؤرپه‌لرین.
تـــرپه‌درکن بـــئشیگین املـــی‌یی‌نین،
کؤلگه‌یه چکـدی یـئرین ائـتدی سـرین

۵

بیر سحر ائرته گؤزوݩ آچماق همان
ایکی قیچلی بیری‌سین گؤردوْ گزیر
الینی بسیلمه‌ییر آتسین هایانا
ایاغین گوݩ قوْووران داشلار ازیر

❀

ایکی قیچلی دئییلن آدم ایدی،
یئره کؤچموْشدو آغیر ماتمی‌نن.
آچمایان غم اوْزونه پنجره‌سین،
قاتلاشانمیردی»[15] اوْیانمیش غمی‌نن.

❀

بئله‌لیک سوْردو[16] اوْ میلیونلار ایلی،
اوْرتاق[17] اوْلدو غمینه آدم آتا.
قضانین بارماغی اوْیناتدی[18] فیلی،
توش گتیرمیشدی اوْنو کیش‌له ماتا.

قـوْپدوغو یـئرده اؤنـوْنـدن قـورودو،[19]
بوْش یئری آچـدیْ اوْنـا ایسـتی قـوجاق
ائـردیْ[20] یـئر آدم ایـچون قـیْزدیقـانیْ،
وئـــردی قـوْینوندا اوْنـــا دالدانـــاجاق[21]

❀

تـیکدی ائـوجیک[22] اؤزوْنـه تـوْوتله‌سیک.[23]
یـوْخسا یـئرده ایـاغیْ بـوْشدا ایـدیْ.[24]
دؤرد بوجاقلیْ هؤروْتـن[25] ایـلکین اوْ ائـو،
بـیت[26] (۵) مـعموریله بـیر تـوشدا ایـدیْ.

❀

بـاشلادیْ دؤیـدوْ اوْ گـوْنـدن اوْره‌یـی،
کـــعبه آدلانـــدیغـــی آدم ســارایـیْ
اوْ ســـارایـــدان اوجـالاردیْ فــه‌له‌یه،
داردا قــالمیش آدامـیْن هـای ـ هـارایـیْ.

چکمه‌دی چوْخ باشیٛ اوْلدو یئغیناق،
تـــــوشلایاردیٛ اوْنـــو دوٚزلر دره‌لر.
آدمـــین غـــربتینی [۲۷] اوْولا یـــان ائـو،
بـو سایئن [۲۸] حقّ قالاسیٛ چکـدی نه‌لر.

❀

قان‌سوْران بیت کیمی بوٚتلر آخیٛ‌نیب، [۲۹]
قـوجاغیٛنـدا اوْتـوروب سالدیٛلار اِن، [۳۰]
حق ائوین باسقیٛن ائدن [۳۱] دیٛولر اوْنـون،
سالدیٛلار قاشلاریٛنا گئت گئده دن. [۳۲]

❀

کعبه بیرگوٚن بیٛزی‌کیب [۳۳] باخدیٛ گئویه.
سؤیله‌دی ای منی یوْخدان یارادان.
اتـــه‌ییمده یاشایان بوٚتلره باخ،
خبرین یوْخمو [۳۴] مگر بو یارادان.

سنی بوٚتخانه ائدنمز دئدی حقّ،
بیزینن بوٚتلره بوٚتخانه‌لی یین.
چیمچه‌نیرسن[۳۵] نه‌قه‌در بوٚتلردن.
گؤرسه‌دیر بوٚتلره بیگانه‌لی یین.

❀

بیزینن اوْل، بیزینن‌اوْل، بیزینن،
واهیمه قیثلما گینان بوٚتلردن.
غیردن خالی اوْلان دیسگینمز،
یاغسا دا باشینا بوٚت هریثردن.

❀

بوٚت ایچینده یاشایان مسخ دگیل.
مسخ‌لیک‌دیر بوٚته ائیمک[۲۰] گؤزه‌لیم.
سن دؤزوٚم[۳۶] آیتی اوْل خالقیم ایچون
اوْخشاسین[۳۷] باشینی قوْی رحمت الیم.

بو سیناقدیر[۳۸] یاشاماق بوٚتلرینن،
یاشا، اوْدلانگیلا، غمدن تاپدان[۳۹].
دؤزوٚمون قوْی بوٚتو سالسین درده،
سن ده آدم کیمی غمدن اوْدلان.

❀

آدمین طالعی بیردیر سنیلن،
اوْنو دا سن کیمی غملر چوٚرودور،
اوْ دا غمدن سوْزالیر[۴۰] غربت آرا،
شیطانین قویروغو[۴۱] بیر یوْخ، سوٚرودور.

❀

کعبه‌م، ای غصه‌دن اوْدلانمیش اوٚرک،
منیم عشقیمده الوْولان، دینمه.
گؤرمز اوْلسون بوٚتو قوْی منله گؤزوٚن.
آچ اوٚرک بیرلیگیمه دیسگینمه[۴۲].

کعبه‌م، ای بوتلرینن باسقیڹ[٣١] اوْلان،
آلمایيب تا اوْره‌يیندن هنی[٤٣] بوت؛
امین اوْل وارلیغین آی‌تک اوْلاجاق.
هاریخان[٤٤] سارساق[٤٥] ایته ایینه‌لی‌کوت[٤٦]

❀

سن منیم تیکدیگیم[٤٧] ائوسن یئرده،
بیر زامان غمله‌ره قاتلاشمالی‌سان.
سن ده بیرگون امین اوْل صبریم تک،
دؤزومون مرزلرین آشمالی‌سان

❀

گون گلر بیر گئجه قدرین گئجه‌سی،[٤٨]
قوْیولار عرشیمه سندن دیزلر[٤٩]
قوش تکین باشینا «الروح»[٦] گزر.
آسیلی بیر داها قالماز گؤزلر.[٥٠]

کعبه‌م، ای اؤز غمینه لایلا دیین.
گوْن گلرکیم هؤروْتر بوْینونا قوْل.
غمی‌نی یوْگره‌دن[۵۱] ای خسته بئشیک.
دوْنیالیق اوْلما گیثنان دوْنیادا اوْل.[۵۲]

❀

کعبه‌م، ای توْرپاق‌ایچون ایستی اوْجاق.[۵۳]
سندن اوْد آلماغا «موسا» دا گلر.
ایستی قوْینوندا یئر آچ «احمدیمه»،
سنده دینجلمه‌یه[۵۴] «عیسا» دا گلر.

❀

باشی‌نیثن آنلادیٛ کعبه لوْوونو،[۵۵]
شوْکر ائدیب دینمه‌دی، دینمز قالدیٛ،
بوْتو دیغلاتدیٛ[۵۶] اوْنون دینمه‌مه‌سی،
بئزدیریب آخیری توْودان سالدیٛ.[۵۷]

باغیرینا باسدی غمین پئیکانئن.
غمه لبّیک دئدی بسلتدی.
گؤزو «هو» گؤردو اوُرک ائتدی سماع.
یاتمادی اوزلو بوتو استدی.[٥٨]

❀

هفته آی اؤلدو، دؤنوب ایل‌لندی،[٥٩]
دؤلدو ایللر یوزه،[٦٠] یوزلرده مینه.
چئخدی بیرگون قافادان حق بیله‌یی،[٦١]
آدی بسم‌اللهی گؤرستدی جینه.[٦٢]

❀

ایلی دبلّر[٦٣] بوتونو سئیندیردی،
گوژلو گلدی زاوالی[٦٤] اوزلو بوتون.
بوته امزیک[٦٥] وئره‌نین کسدی دؤشون،
کسدی سارساخ کؤپه‌یین یاغلی کوتون.

اۆلدولار لال قـیئنا بـاش چکـمکـایـله،[66]
بـوتـو اؤیـمکـله[67] اؤیـن‌لر بـیر- بـیر.
دانـیئلـیب دوشـدولر آخـیر تـۆودان،[68]
حـقّی دؤیـدوکـجه سؤین‌لر[69] بـیر- بـیر.

❀

گلدی اۆل گون کی یۆرولماز بو بئشیک،
«بـوذره»[7] آچـدی قـوجاق لایـلا دئـدی.
حـقّدن اۆزگـه‌سینی قـۆیدو مـه‌لر،
بـاطل اوسـتونده دوزه اۆیـنا دئـدی.

❀

آلدی بـیرگون ده بـلالی بـاشینـا،
«لا»[8] دئسـین غـیره، ولا[70] اۆلسـون ایشـی.
ائـله بـیر«لا» کـی سسـیندن تـۆکولر،
هـاردا بـاطیل ائشـیدر اۆردا دیشـی.[71]

سئویله‌دی «قالَ»یه[۹] «ذَرّ» عالمی تک،
ایکی قیچلی بو بشر بیرده «بلیٰ».
حق یاپیشدان آتیلان حق سؤزونه،
قاتلانیر بئللر اؤلور «لا»[۷۲] کیمی لا.

❀

انتظار یولّاری قیسسالدی گلیب،
«قدر»دن[۱۰] قدری اؤلان آرتیق اؤ گون
کعبه‌نین دامینا دیز اؤلدو «نبی»
بوت باغیرساقلارینا دوشدو دویون.[۷۳]

❀

یؤرولوب ایللر[۷۴] اؤتوب یاخشی یامان،
کعبه‌دیر ایندی بیزه قالما قالیر،[۷۵]
زامان اؤز دنلرینی دارتمادادیر،[۷۶]
یئنه ده بیز قالیریق کعبه قالیر.

کـؤهوْلون ایـزله‌ییرم[۷۷] مـن حـرانـئین،
وحی ائوین گؤرمک‌ایچین باشدئر ایـاق.[۷۸]
دیـــریدیر سـسینه‌م آرا شـوْوقین اوْدو،
بـاشیم اوْسته سوْرونن آیـدئر اوْیـاق.

❀

آغــرئنـی شـوْوقین الی جـاندان آلئر،
بـو یـوْلون آغـرئسـینا حـقدی یـییه.
گوْن قوْووُرموش داشئنـا نـور جـالانئر،
قـئنـتالی[۷۹] داشـلاری مـخمل‌دی دیـیه.

❀

«احمد»ین جـبریل اؤپـن ایـزلری، لیک،
گئتدییی یـوْل‌لاری‌ئنین سـوْرگـونودور.[۸۰]
ایــزلرین ایـــزله‌یه‌نی ایـزسیز اوْلور،[۸۱]
حاخلی‌ئنین بیر داها دوْشگوْن[۸۲] گوْنودور.

دۆو دوٚشوبدور[۸۳] یئنه بوتلر الینه،
امیر انسان دؤشوٚنو، ازدیریلیر.[۸۴]
اوجوز انسان آتیٍنا میندیریلیر،
باشدا اگلنجه[۸۵] قورور گزدیریلیر.

❀

اؤز دنین دارتمادادیر اَیری فلک،
قاباراٌن[۸۶] غصه داغینداٌن چیخیرام،
مصطفانین غمینه اؤرتاق اوٚلان،
آدیٔ نیسگیل داغیٔنین داغچیٔسی یام.

❀

صبیرین داشیٔ[۸۷] سن ای غم دایاغیم،
آغلاییم من، یا دا سن آغلا گینان،
دینله ین[۸۸] دردیمی سن، من دیه نی،
چاتلاییم من، یا دا سن چاتلا گینان.

یولچودان[۸۹] سالماغا یوخ ایینه‌یه یئر،[۹۰]
هامی یوللاردان اونون یولچوسو چوخ.
لیک نیسگیل[۹۱] توزو چؤکموش بو داغئن،
یولچولاردان توز آلان یولچوسو یوخ.

❀

چاتیرام مقصده آخیردا ولی،
گؤزلریم دانمادادیر گؤردویونو،
شوقیمین دیرناغی‌دا قیسسا گلیر،
قاشلاریمدان آچا بیلمیر دویونو.[۹۲]

❀

«احمد»ین چکمه‌ده‌دیر گؤزلری یول،[۹۳]
جالانیر مرثیه، ماتم ایزینه.
داغلارین بوینو بوکوک لاله‌سیدیر،[۹۴]
سؤیکه‌ییبدیر باشینی غم دیزینه.

«خیدیرا»[۱۱] غمده یاشیت «۹۵» «احمد»دیر،
صبیرین داشی اونون غم دیزی دیر.
عؤموْرون یوْرسا دا دونیا بوْیو غم،
نیسگیلی لیک جاواندیر دیریدیر.

❀

الی قوْلتوق اوْتوروب اؤنده نبی،
مندن اؤنجه غم اوْلوب اوْردا قوْناق.
باخیشی آنلادیر ای شن «۹۶» قوْناغیم،
شن لییه ماتمی نن یوْخدور اوْتاق.

❀

اوزون ایللردی «هلال»[۱۲] آختاریر او،
«سلمان»[۱۳] اوْولاندی گئدرگلمزینن. «۹۷»
«بلال»ین[۱۴] توتدو یئرین دیبده ملال،
کوْر فلک گؤر نه یی آلمیش نه اینن.

دوٓنیانین هارداسا «یاسر»لری‌نین،[۱۵]
باشینا آغنادیٔ غم، دن دوٓشدو.
هانکیٔ بیر ال داها سس پایلایاجاق،
نه گلیب «بوذر»ه سسدن دوٓشدو.

❀

سوْلدا موسا دایانیب الده عصا،
ساغدا عیسا دایانیب اینجیلینن.
آرادا عرش دایاق[۹۸] احمددیر،
مصحفی الده دوروب جبریلینن.

❀

باخیشیندا یازیلیب مصحف‌لر،
گوْنده‌ریلمیش اوْ سایین[۲۸] کیمسه‌نه‌نین.
معنالیٔ گوْزلره وردوقجا واراق،
اوْخونور بوردا نه‌یین واردی نه‌یین.

ساییٛن[۹۸] انـدیشه حـراسیٛن سـیز ایـچون،
مــن بــاخیٛب جــبریلینن گــؤرستدیم.
ســـیزه آنــلام[۹۹] قــانادیٛ اوْلدو «بــراق»[۱۰۰]،
عــرش ایــچون سـیزده قـاناد بسـلتدیم.

❀

بـیز قــوْنانچیٛ[۱۰۱] دگــیلیک بــوردا سـیزه،
بـــیزی انــدیشه حــراسـیٛنــدا گــزین.[۱۰۲]
سـیزدن اردمــلی[۱۰۳] گــزر داغ کـئچیسی،
لیک اوْنــون وحــیداغـی تـوتماز الیـن.

❀

گــوْنــدوزو سـیز گــزیشن داغــلاردا،
گئجه چوْخ یاخشیٛ گزر داغ کـئچیسی.
اتـــه یینده فـــیکیرین داغــلاریٛنـین،
گـــزیشنمز فــله یین بــوز بـئچیسی.[۱۰۴]

سیز دایانماق تانیماز چایلارئدیز،
یئریمز باتلاغین اویدوز فئلینه.[۱۰۵]
حق بئلیندن سیزی آچدی یارامان،
باغلادی هاردا سا باطل بئلینه.

❀

قارا داشدان سو چیخارتدیم سیزه من،
سیز اونو باتلاق ائدیب استدیز.[۱۰۶]
یئریمز بوتلر ایچون اولدوز ایاق،
چیگینه آلدیز اونو بسلتدیز.

❀

شکّ بطنیندن اوزولمز بیر اوشاق،
نئجه طرلان کیمی داغلاردا گزر،
آددیم آتدیقجا دوغولماز بشرین،
باغلانیبدیر اوزونه سیروسفر.

دین آدیٔ ایندی اؤلوب[۱۰۷] الده چوْماق،
یارئدیر[۱۰۸] مترفی[(۱۶)] خالقا یارادیر.
یارادیر مترف ایچون ایستی قوجاق،
لیک چیپلاقلار[۱۰۹] ایچون قیش یارادیر.

❀

اؤپسه موسا الینی ال آغاجیٔ،
باطلی باطل ائدن معجزه‌دیر.
بوت‌لری درده سالان قرآنیٔنیز،
فرعونون اؤپسه الین مرثیه دیر.

❀

چئویریلسه قوروبوْش عادته دین،
اوْدلوغوندا اوْد اوْلوب[۱۱۰]، یاندیرماز.
یانسیلار[۱۱۱] حقّی، دوشر حقدن اوزاق،
تاغیٔنی تاغدان[۱۱۲] ائدر دیبده مجاز.

حاق یاراتمیشدی یئری خالقا مینیک،[۱۱۳]
سیز مینیک[۱۱۴] وئردیز اوْنا اوْلدوز اسیر.
ساتیلیر آللاهی‌نیز بیر سوْغانا،
بوتونوز ایندی بازارلاردا گزیر.

❀

بیز دئدیک شرقده آج یاتسا بیری،
غربده توْخ گزیشن‌دیر نییه‌سی.[۱۱۵]
ایندی اما نییه‌سین آختارانین،
دییه‌سیزدیر قانی[۱۱۶]، یوْخدور[۱۱۷] ییه‌سی.

❀

قولاق آس دینله‌دیگین روحسوز اذان،
دؤشه‌ینمیر[۱۱۸] جانینا اینه بوتون.
مترفین[(۱۶)] جانینا یاغ‌تک[۱۱۹] یاییلیر،
اوتدورور آنلایانا[۱۲۰] اینه کوتون.

ائشیدن واختا بلالین اذانیثن،
انده‌رردی[۱۲۱] یئندی‌یین مترف‌لر،[۱۶]
ایندی امما بزه‌ییر وارلیثلارین،
رفلرین، باغلی‌قالان مصحف‌لر.

❀

سیندیرنمز[۱۲۲] قورانی هر قورساق،
گؤتورنمز آدی ایت قورساغی یاغ،[۱۲۳]
نئجه قورآن اوْخویورسوز کی ائدیر،
هاردا بیر قانسؤرانیثن آلنیثنی آغ.

❀

دین دایاندیثرسا اگر باتلاقدیثر،
ایستر اینجیل اوْلا قورآن، یا زبور.
بو اذان یاتمایانا یوخلا دئییر،
هارداسان، هارداسان ای سنگ صبور.[۸۷]

تا کی انفاقیله[۱۷] فقرین قویوسو،
دؤلمابیب، تهلکه‌لر طعمه‌سی‌سیز.
فقر جهلین قویوسون اسنه‌ده‌جک،
گله‌جک‌دیر قویولاردان سسی‌نیز.

❀

داراشیب هر یانا کیم فقرین اؤدو،
شیطانئن[۱۸] اللرینی اؤردا گزین.
یارادار آلچاق - اوجا اَیری - بوروق،
قوزو خایئن سانئلار، قوردلار امین.

❀

دئدیک انفاقیله[۱۷] فقرین قویوسون،
دؤلدورون هارداسا، سیز آنلامادئز.
«فقر فخری»دن[۱۹] اوزاق دوشمه‌یینن،
فقره توش گلدی بشر یاندی آغیز. ۱۳۲۰

یـئری نـوح ایّـامی تک جـهل بـۆغور،
قـیئت‌دیـر انسـان، وار اگـر بیرگمی‌دیر.
حـیله ایشـلک‌دی یـئنه ایسـتی بـازار،[۲۰]
پـول خـارئلدیر قـابار ال آل‌وئـریدیر.

❀

نـاقفا اۆلمـوش تـالانان حـقلری‌نن،
صـبرین ایّـوب‌لرین اوتـدوردوز،
بـیچین حـاقّین[۲۱] کسیب آز وئـرمه‌یی‌نن،
دئـدی عـیسا اوجـالیب باش تـوتدوز.

❀

ایـینه‌نین[۲۲] دار گـؤزوٚنـه سـاپلانسا،
هـاردابـیر بـۆیلو دەوه سـاپ سـایاغی؛
مـلکوتین بـاغینا اۆلسـون امـین،
وارلی‌نـین چـاتمایاجاقدیر ایـاغی.

حـــقّدن آلدیغـــی‌نیز پـــای قـــه‌دری،
اوْلاجـــاقدیر چکـــی‌سی دوٗنـــیالیغـــین.
حـــق یـــوْلوندان[۱۲۵] یـــوْلونان دوٗنـیاچیٔدان،
پـــاییٔ آرتـــیٔقـــدی یـــقین بـــیر یـــالیغین.[۱۲۶]

❀

گـــئچه‌جک‌له[۱۲۷] بـــیری‌نیز مـــین‌بیر اوْلور،
آرتـــمایئر بـــیر داهـــا دوٗزدن ایشـــی‌نیز.
مـــین اوْلور آرتـــیٔمـــینان[۱۲۸] آلتـــوْنونوز،
دادمـــاییر هـــارداســـا ایشـــدن[۱۲۹] دیشـــی‌نیز.

❀

حـــجرالاســـودی‌نیز[۲۳] ابـــیض‌ایـــدیر،
غـــمی‌نیز لاله ســـایاق یـــاخدیٔ[۱۳۰] ایـــچین.
شـــه‌وه تک چـــولقادیٔ مـــاتم اوٗره‌یـــین،
آه چکـــیب غـــربت‌آرا چکـــدی ایـــچین.[۱۳۱]

تــاپشیریــرسیز یــئنه قــوردا قــؤیونو،
قــؤیمایئر املــی‌یی گــزسین قــاداسـئز.
یــــئنه اســــرائــیلین اؤولادیــثا ســیز،
قــاباریرسئز فــیرؤعون‌سوز، قــاداسـئز.

❀

(۲۴)
بس نــه‌اؤلدو دئــدی مــوسا بــو یــئری،
یــئددی ایــلدن ایــله بــیر بــؤلمه‌یی نــیز،
بــیر قــارئنلیق چــؤره‌یه سـؤیله نــه‌دن،
«۱۳۲»
دؤلمــاییر ایــندی طــاماح چــؤلمه‌یی‌نیز

❀

بشــــره قــــیبله اؤلان گــــونــدن اؤزو،
دجّــــالیْ اؤنــده دوران کــؤلگه‌سی‌دیر.
کؤلگه قؤودوقجا دوشور حــقدن اوزاق،
گــئتدییی حــق یــؤلونون ترسه‌سیدیر.

چالدیٔ خئیلک[۱۳۳] قاپینی[۲۵]، آلمادیٔ سس،
یارئن عطرین داشییٔان[۱۳۴] سؤزلو سفیر،
گؤنشین معجزه‌سین یاخشیٔ تانیر،
قاپیٔنیزدان آسیلان کؤهنه حصیر.

❀

نئجه قورآن اؤخوریورسوز کی سسی،
ماییزین[۱۳۵] قورداغینا[۲۶] دادلیٔ گلیر.
سالمیسیز مصحفی‌می گؤرنه گؤنه،
باشینا سلمانیمین تؤرپاق الیر.

❀

بؤته هر قورآنا قؤل[۱۳۶] اؤلماغیٔنیز،
نه «ابوذر» بئجه‌رر، نه «سلمان».
لیک «عمّار» دؤشون قورآندان،
مترفین تاسیٔ[۱۳۷] دؤشردی دامنان.

ائله‌ییر آغَ ظولوماتین یاخاسین،
نیزه‌یه ووردوغونوز مصحف‌لر،[۲۷]
«غیّ»[۲۸] ایچون «رشد»و ائدیرقوربانلیق،
اتینی شوْربا ائدیر مترف‌لر.

❀

«بومسیلم»[۲۹] اوْلور اسلامه محک،
سامیری،[۳۰]طورا چیخان گوْنلریدیر.
بزه‌ییر جوْوجوْوه‌لر[۳۸]آغزینی دین،
گزدیرن اوْنلاریٔ غیر اللریدیر.

❀

فیروْعون[۳۹] توْراتیٔ ائتمیش یاسدیق،
جوْویده[۴۰] ایندی تیکیر دالداناجاق.
عصانیٔ سامیری‌لر معجزه‌سی،
ائله‌ییر آج باشینا سوْولو ناجاق.[۴۱]

قـولدورا ایـنجیل آچـیر ایسـتی قـوجاق.
یــازیلـی کـؤینک[۱۲۲] اوْلوب ایـندی قـوران.
«مــلاء»یـن[۳۱] درزیسـی اوْلمـوش مـترف،
پیس اوْلور قیبله‌داشـی[۱۲۳]، یـاخشی، یـامان.

❀

دیندن اؤترو فیروْعون سؤیلوْر «اَخـاف»[۳۲]
ایــیده‌لر ســروه دئــییر قــاتلان، ایــیل.
قان تؤکوْب پول سوْوورانلار حاجیْدیـر،
بـــئشییی کــعبه اوْلان قــممی[۳۳] دگــیل.

❀

مـــینلر اســماعیلینن حــاخلی خـلیل،
دانــیْلــیر، دیــبده ائـدیر صـبری وطـن،
قــافاسیْن[۱۲۴] بـــالتا یـــارانــمازلار آلیر،
آدلیْم[۱۲۵] ابــــراهــیم آدیْن اجــــنبی‌دن.

کـعبه‌دن مـن بـوتـو سالدیم ائشییه،
سـیز اۏنـا اۏلدوز ایـاق، گـزدیردیز.
بـوتـلرین دنـلرینی کسـدیم مـن،
دۏش وئـریب سـیزلر اۏنو ازدیـردیز.

❀

گون گلیب چـاتدی ایکـی‌قیچلی بشـر،
سـیرتـیلیب بـاطلی‌نن حـقّی یـئدی،
سـیز حـیئیف آنـلامادیز حـضرت حـقّ،
نـییه انسـانه «لفـی خسـر»[۳۴] دئـدی.

❀

شاخدی هـر یـوردا اگـر حق گـونشی،
داغـلارین قـارلارینـا اۏلدو ایـاق،
یـئریدیب اۏنـلاری بـیر کـؤرپه کـیمی،
دنـیزه ائـیله‌دی آخـیردا قـوناق.

بوزلامیش باتلاغیْ لیک ائتدی ملول،
اؤرتوْ چکمیشدی اوْنون عیبینه قیش.
یاغیشا گوْل دئدی سن‌سن رحمت،
دئدی باتلاق قوْخویور پیسدی یاغیش.

❀

اوْلدو حقّین یاغیشی یئرده محک،
یاخشیْ اوْندان شئح آلیب تاپدیْ یوْلون،
بیلدی زحمت، پیس اوْنون رحمتینی،
یاغیشی پیسله‌مه‌یه اوْلدو بوْیون.[۱۲۶]

❀

آلتوْنو،[۱۲۷] آخچانیْ[۳۵] آشقارسیز ائدن،
بولاشیقلیقدان آلان اوْددور، اوْد،
قلبی آشقارسیز ائدن آخچا دگیل،
غیردن قلبی سیلن حقدیر خوْد،

شـــرّی[36] اؤیــمک‌لی‌یی‌نیز اؤلدو ســبب،
حق سیزی قارقی‌سین،[148] ائتسین قارا گون.
دؤلاشـــیق دوشـــدو بـاغیرسـاقلاری‌نیز،
حقّی پیس بـیلمه‌یی‌نیز سـالدی دویـون.

❀

یـــئنه عـــیسانی چکـــیرلر صــلیبه،
پـــول سـسیندن اؤیـــانیر سـامیری‌لر،
ده‌ییشیب ایندی دؤنون یـاخشی، یـامان،
قـؤرخـوسوز گـزمه‌ده‌دیر تسگـری‌لر.[149]

❀

بـــاغلانیبـــدیر دؤلانـــان[37] حـــقّ ایـــاغی،
حـاخلی، حـقّ آلمـاغینـا رشـوه وئـریر.
تولکویه حاخلی دؤنـور قـویروق اؤلور،
بوت ایچون چـالخالانان دؤشـلر ائـریر.

ائـوی‌نین ســو٘رگـونودور ایـندی بشـر،
دؤو دو٘شوب بـیر نـئچه دانـقاز[۱۵۰] کـؤنه‌زه،[۱۵۱]
آنـا تـؤرپاق بـو حـئمیل یـئرغـالانان[۱۵۲] ـ
بـئشیک، اؤلمـوش بشـره بیر «ربـذه»

❀

حق نه‌دیر سـؤزده قـالان کـؤپلو٘ قـارئن،[۱۵۳]
دو٘ز یـاشیر سـؤزده داغـارجیق[۱۵۴] یـئلیدیر.
قـؤلتوق آلتـیـنـدان آلیر رشـوه[۳۸] قـودوز،
انـــصافین یـؤللارینـا داش هـئلیدیر.[۱۵۵]

❀

صــــالحین نـاقه‌سی‌تک[۳۹] ایـندی‌ده وار،
پـئی‌له‌ییرسیز قـیچـینی حـق دیـیه‌نین.
ایـندی مترف چـوخالی٘ «رهـطین»[۴۰] الی،
بـیچدیریر سـیزلره حـقّین کـفنین،

یـــئری شـــوملوقدان[۴۱] آلان کـــیمسه‌لری
شوم سـانیرسـیز سـاسی‌یـان[۱۵۶] بـاشلارسیز
شـــر دامـــازلیقـــلاری‌سیز[۱۵۷] عـــلت اوْدور،
حـــــق بـــاشین دنـــله‌مه‌یه[۱۵۸] بـــاشلارسیز.

❀

حـــــقّدیر کـعبه سـیزه بـاشدی حـرا،
حـــجرالاســـودی‌نیز[۲۳] یـــانمیش اوْرک،
دوْنـــیایا جـــبریلی‌نن بـــاخماغی‌نـــیز،
ســـیزلره ایـــندی گـــرکدندی[۱۵۹] گـــرک.

❀

ســیزی تــاپشیردیم حـقه، حـقّی سـیزه
ســـیزه حـــق نـــاقه‌سینی اوْلدوم امـــین،
یـــوْخلانیلماز[۱۶۰] یـــئنه حـــقّین ســـیئنیری[۱۶۱]
پـــئی‌له‌نیر[۱۶۲] نـــاقه‌سی[۳۸] صـــالح‌لریمین.

دانـــیثلـــیر بـــیر ذاهـــا تـــاریخده شُـعیب، [۴۲]
داش اؤلور [۱۶۳] ایشچی‌نین آخـیر چـؤره‌یی.
لامـــــپاسیثنـــدا ده‌یـــرین [۱۶۴] اؤغـــروسونون
اؤدلانـــیثر یـــاغ کـــیمی خـــالقیثن اوْره‌یـــی

❀

دَیـــــریندن ایشـــــین آز وئـــرمه‌یی‌نن،
پول، پول اوْسته قـالانیر «عِـجْله» [۴۳] دؤنـوْر
حـــیاتیثن چـــرخـــی دایـــانمازدیر اگـــر،
ایشـــچی‌نینکی دؤلانـــیثر تـــرسه دؤنـوْر.

❀

یـــــارامـــــاز دوْنـــیانیزا بـــیر نـــظر ائت،
یـــــئنه‌ده پـــول پـــولونان بـــؤیلو اؤلور.
ســـاری‌تـئل آلتـوْن اؤلور پـولدان اؤلان،
دؤغمایثر ایش، ایشی، ایش دیبده بؤغور.

زکریّایه(۴۴) قیثیار سوْولو موشار،
تانی‌یر طشت باشین یحیانین.(۴۵)
بازاری(۱۶۵) ایشلک ائدیب دجّاللیق،
سروانی باطل اوْلوب کروانین.

❀

حق سیزه وئردی گوْزو گوْرمک ایچین،
سیزی گوْردوْرمه‌دی اویدوز سببه،
قاپادی حق قاپی‌سین منلی‌یی‌نیز،
آلمالیدی سیزی، سیزدن عقبه.(۲)

❀

حق یئرین تاپسا «بقیت»دن(۴۶) اگر،
دجّالی گوْرمه‌یه‌جک گوْزلر اوْیاق
تپه گوْزلر جانی مظلوم قانیدیر،
باتقین حقدیر ظولوما گزگین ایاق.(۱۶۶)

آختارئن گیزلی گزن قانلی‌لاری،[۱۶۷]
ساری‌دؤن مترفی[۴۷] اؤلدوٚرمه‌یی‌نن.
مین دؤنا گیرسه‌ده قاتیل بئله‌لیک،
تانی‌یار گؤزلر اوْنو گؤرمه‌یی‌نن.

❀

اؤلوٚیه وورماغئنان مترف اتین،
قانلی‌سین بیلدیره‌جک مین دیلی‌نن.
اؤلدوٚرولدوم دییه‌جک من وارئنان،
بمی‌نی کؤکله‌یه‌جکدیر زیلی‌نن.[۱۶۸]

❀

آلدانئیب بیرداها انسان گوٚجونه،
اوْخ آتیر آللاها، آللاهلئق ائدیر.
اوْلور آللاهلیغی آخیردا یالان
سینه‌سین سیچرادیغی[۱۶۹] اوْخلار ائشیر[۱۷۰]

انجیرین میوه‌سینه (۴۸) بنزریدی،
آغزی‌نیزدا دۆلانان سۆزلری‌نیز.
بالی‌نیز ایندی نه‌دن اۆلدو زهر؟
ساسی‌ییر، تورپا دۆنوْر انجیری‌نیز.

❀

بونجا سای‌سیز هۆروْتن دیواریِنان،
توْخونور دۆوره‌نیزه اۆدلو قفس.
کعبه بیر آنلام‌ایدی سیزلر ایچون،
گۆروْتن دیواری‌نیز کعبه‌دی بس.

❀

هاریخان ایتلره وئردیز دۆوو سیز،
چوْرویَن دبلرین آلدیز پاسینی.
آرازان (۱۷۱) گوْتنلره تیکدیز کفنی،
جاندان (۱۷۲) ائتدیز دوْزو، توتدوز یاسینی.

یـــئنه قـارقیثـنـماز اؤلوب[۱۷۳] «لوط» شـهٔهری[(۴۹)]
کــرکی‌نیر[۱۷۴] ائــرکه‌یه[۱۷۵] ائــرکک بـــو زامـان
سیثلـدیریم[۱۷۶] داشـدا اکـین، دوٚز تـانی‌ٔنـیر،
توْرپاق اوٚستونده اوْلور گئت ـگئده مـان[۱۷۷].

❀

آیـــــنالاردا تــــوٚپـــورور اؤز اوٚزونـــه،
ظـن ائـدیر کـیم گـؤروٚنـن اؤزگـه‌سیدیر.
بــو هـارثن ایت داهـا قـانمازکی اوْنـون،
هؤردوٚیو، اؤزگـه دگـیل کـؤلگه سـیدیر.

❀

چــــــییی‌نیزده «لهب»یــــن[(۵۰)] آروادیٔ تک،
داشـــی‌ٔیـیرسیز ســاواشـا دایـیم اوْدون.
بــاشی‌ٔبــوْش بــیر نـــئچه یــئر دللالثیـنا،
اوْیـادیٔرسـیز سـاواشیـن سـؤنمز اوْدون.

یاسالاندیرسا[۱۷۸] یۆزلو مترفلر،[۱۶]
اۆلار انسان آدیٔ هر زاددان اوجوز.
هر یۆلون دۆزمه‌لری[۱۷۹] اۆلسا «ملاء»[۳۱]
اۆلدۆرر یۆلچونو دوزلاقدا[۱۸۰] سوسوز.

❀

فیرۆعونلوق «ملاء»ه آرخالانار،
اۆیادار هارداسا «اخدود»[۵۱] دبین،
بیرینی «قارون»[۵۲] ائدر مینلری قول،
ائیله‌یر آلنیثنی آغ بولهبین.[۵۳]

❀

بولهب اللرینی کسدیک اگر،
بیز قابار اللره خاطیر کسدیک.
یئل تکین ایلقاریٔمیز[۱۸۱] اۆلمادیٔ یئل،[۱۸۲]
یاخشیٔیا، یاخشیٔ، پیسه، پیس اسدیک.

بیز دئدیک لۆوقالیغی[۱۸۳] قیندا بۆغون،
حقّی قایتارماغا خاطیردی ساواش.
ذرّه‌نی[۱۸۴] سینه‌دران اما بشرین،
ساواشیندان تۆخ اۆلور آجلارا باش.

❀

باشلاریٔ بیرباش ائدن[۱۸۵] باشدیٔ نبی،
اۆره‌یین مۆلکونون اسکندریدیر.[۱۸۶]
تاج ساواشدیرما[۱۸۷] دگیل حق ساواشیٔ،
ساواشیٔ ظۆلمتی دارتیر اریدیر.

❀

«حقّه باطل قاباران واختا» دئدی،
«ساواشین»، حضرت حق، «قانلارائدین،»
قاباران دیوارا خاطیر دئمه‌دی،
گۆتۆرون حربی سیلاح جنگه گئدین.

هانکی اوستون[۱۸۸] فیکیره خاطیر اؤلوب،
سیزلرین قانلی ساواش ائتدییی‌نیز،
هانکی باتمیش حق[۵۴] اؤلوب جنگ‌ایله‌سیز،
یئر اوزونده اؤنو، باش ائتدییی‌نیز،[۱۸۹]

❀

سیز اؤیاندیردیغی‌نیز جنگین اؤدو،[۵۵]
قؤووورور جیزلیق[۱۹۰] ائدیر انسان اتین.
اونودولموش ادبین[۱۹۱] لیک سالیر،
انبیالر ساواشی یاده دبین.

❀

یئنم‌لری آرتیق اؤلان شاهلار ایچون،[۵۴]
ساغمال[۱۹۲] ائتدیز تانیشی ساغدیردیز.
تانیمازدان تانی یانلار اوزونه،
یای[۱۹۳] اؤلوب نفرت اؤخون یاغدیردیز.

ساسی‌میش باشلی، سولوک[194] حاکیملر،
قودورانلار بئلینه آسدی قیلینج.
یئرتیجی حئیوانین اوْلدو اوْزو آغ،
اوْلدو انسانلیغی‌نیز باشدا قاخینج.[195]

❀

حق یانینددا، ائله قوللوقچو[56] اوْلان،
خالقا آرتیق کیچیلن حاکیمدیر.
یوْکونو خالقا چاتان حاکیم ایسه،
قان‌سوْران‌دیر، زلیدیر، ظالیمدیر.

❀

مشورت‌له[57] ایشینیز آشسایدی،
منلیک آردیندا بوْی آتمازدی بوْز ایت،[196]
منی باش ائتمک ایچون خالقا قودوز،
آتا بیلمزدی دوزون اوْستونه بیت.[197]

بیر عؤمۆر منلیییِ نیز اؤنده گزیر،
حقّ اؤنونده اؤزوتوز یاشماق‌سیٛز.[۱۹۸]
دیری گؤزلو چالی‌ٛنیر حالوا سیزه،
آرخادا جوتله‌نیلن باشماق‌سیٛز.[۵۸]

❀

بورولوب گئچمه‌ده‌دیر دنلی حیات،
دنینی گؤرمه‌یه غفلت‌دیر حجاب.
قابیٛغا اویماغی‌ٛنیز دن یئرینه،
قاپدیٛریب یأسه سیزی ائتدی خراب.

❀

«ملاء»[۳۱]ه آرخالانان علم‌لریز،
سیزه دجّال‌لیٛق ائدیر، کسمه کسیر.[۱۹۹]
قاناد اؤلماق یئرینه بیلدییی‌نیز،
قاندالاقدیٛر[۲۰۰] ایاغا سیزسیز، اسیر.

نئجه کیم بیر سؤزغانی بؤمبوش ائدر،
یاشیل اؤلماق ییر آخیردا ایچین،
بو یاشیل‌لیق داشیماقلیق[۵۹] قادادیر،
گؤوه‌نه[۲۰۱] لایق اؤلانماز سیز ایچین.

❀

سامیری یؤنده‌مینه[۲۰۲] آرخالانان،
علم‌لر اؤلدو، ابابیل‌لری‌نیز.[۶۰]
یاغدیریر باشی‌نیزا دایم الؤو،
پؤلاداوز گؤیده گزن فیل‌لری‌نیز.

❀

آجلیق انسان قاپی‌سین دؤیمزیدی،
سیخماسایدی الی‌نیز غیرین الین.
ال اؤلوب یوگره‌دی فقرین بئشیگین،
ادبین آنلاماماق وئرگی‌لرین.[۲۰۳]

ذوالفقارین اوجو تک «لا» دئمه‌سه،
حقدن «الّا» اوْلاجاق خنجری‌نیز.
گئده‌جک سوزمانی[۲۰۴] تک مین‌لر اره،
یارامازلیق[۲۰۵] اوْلاجاق سنگری‌نیز.

❀

شنبه قارقین میشی[۶۱] قارقین‌دی اگر
شنبه‌نین امن‌لی‌یین ائتدی یالان،
قارقینانلارسیز آداملیقدان، اوْدور،
هره بیر دوْندا اوْلور خالقا پالان.[۲۰۶]

❀

یوْرسا[۲۰۷] دینین یوخوسون مترفلر،[۱۶]
گوْلدورر کاخی،[۶۲] قوْیار کوخو مه‌لر.
نه قه‌در وار قابالیقلا بوْیومک،
بوْشالیب اسنه‌یه‌جکدیر دره‌لر.

حق سۆزو ساتقی‌نین[۲۰۸] آغزین بزه‌سه،
نیزه باشین بزه‌ین قورآندیر.
دره‌بیگ‌لیک[۲۰۹] تۆره‌در معجزه‌سی،
بیر قۆتور ایتدن[۲۱۰] اوجوز انساندیر.

❀

بولهب آروادی اۆلماقلی‌غی‌نیز،
بیرلیبی پارچالادی اۆلدو ایکی.
«امةً واحد»[(۶۳)] لیک اۆلدو یالان،
بیرلیه دانقا دووار اۆلدو مکی[۲۱۱].

❀

بیرلیبی هۆپدو[۲۱۲] دووار ناققا[۲۱۳] کیمی،
«لانُفَرِّق»دن[(۶۴)] اوزاق دوشدو بشر
بۆی چکیب کۆرپه دووار اۆلدو بۆلوم[۲۱۴]،
اۆلدو آخیر بشرین طالعی شر.

یوْخ کرامت‌لر اوْلوبدور گوُوه‌نیز، [۲۰۱]
اوْلچولور سؤز یئنه‌ده آد ـ سانئنان،
ایشله‌ییر کؤهنه ده‌ییرمان هله‌ده،
ده‌نی‌نیز دارتیلیر، اما قانئنان.

❀

کسیلن اللرینه بولهبین ،
بیلک اوْلدوز ائله‌دیز حقّی یوماق، [۲۱۵]
تپه گؤز [۲۱۶] بانک‌لار اوْ اللرینن،
بؤرک‌لره ایندی سالیر رهلی یاماق. [۲۱۷]

❀

بانک‌لار سیزلری گزدیرمه‌ده‌دیر،
اختیارسیز گزیشن جوُجووه‌سیز. [۱۳۸]
قارقی‌ننیدیر آرازان [۱۷۱] گوُلمه‌یی‌نیز
اوْلماییر بایرامی‌نیز زوُزووه‌سیز. [۲۱۸]

اؤلمـــایئر بـــللی ســیزه کـیم‌لی‌یی‌نیز،
جـهل ســولطاندیٔ ســیزه، ســیز قــره‌قول،
بـــاغلانیٔبـــدیر یـــئله انســانلیٔغــی‌نیز،
سیزی آلت ـ اوٚست ائله‌ین پولدور پـول.

❀

آد ـ ســان آردیٔنــجا گــزن حــا کــیم‌لر،
هــؤردوٚرورلر ســیزه «فَــرٚق»(۶۵) دووارئن.
ســــویو قــاندیٔر مــالاتیٔ یــئنجیلی ات.
قـــازدیٔریـــرلار ســیزه حــقّین مــزارئن.

❀

تـــالانیٔب آللاهـــیٔنـیز عــلت اؤدور،
آللاهــیٔ گــزمه‌ده‌سیز بــیر گــؤزوٚنــن،
بـــاخا بـــیلسئیدی بشــر آللاهــیٔنــان،
دجّـال آلمـازدیٔ اؤنـو بـؤش سـؤزوٚنـن.

گؤره‌نه گؤرسه‌نر اوْ، گؤزلوٚیه یوْخ
گؤزلوٚ وار دوٚنیا بوْیو گؤرمز اوْنو.
گؤرن اوْلسا اوْنو گؤزسوٚزده گؤرر،
اوٚره‌یین چولقالاماز شبهه دوْنو.

❀

آنا توْرپاق بیرینه دوْغدو اؤلوم،
بیرین ائتدی آرازان[171] آلدیٛ باشا،
بیر دؤشوٚ داشدیٛ ائییب گئتدی یئره،
قورودو آیریٛ دؤشوٚ دؤندوٚ داشا،

❀

سؤیله‌دی تا بو سؤزوٚ کیفَ بشر
یالقیز اوْلماقلیٛغینا اوْلدوم امین.
نیسگیلیندن ایکی‌قات اوْلدو بئلیم،
قاتلانیب حسرتی‌نن اؤپدوٚم الین.

سؤيله‌ديم ای هدفی «مُثله» اۋلان،
نيسكيلی ای اريدن داغلاری‌ٔ دا.
ايزله‌رينله سوْرونوب تاپمالثيام،
عؤموْرومدن ايتيرن آنلاری‌ٔ دا.

❀

لۋولۋ[٢١٩] بير باشديْر «حرا» من اۋنا گؤز،
اۋنده دوْنيا سيناما پرده‌سيدير،
گؤزوْمه يالوارثرام، گؤرمه گی‌نن،
كيپريگيم دردلی سازثين زخمه‌سيدير.

❀

اۋ سايثن كيمسه‌لره آرخالانثب،
باخثرام دوْنيايا اۋ گؤزلری‌نن.
قرنلرديربو سايثن كيسمه‌لرين،
سينه‌سين داغلامی‌شيق كؤزلری‌نن.

کــــعبه حســـر تله گــوْدوردو یــوْلومو،
آنــلادیٛم ایــندی «بــلال» اوْلمــالیٛیــام.
بــــیرداهــا قــانلیٛ اذان چکــمکایــنن،
شیٛغاییب[۲۲۰] طوْلمـو تـوْکـون یـوْلمالیٛیـام.

❀

امــــــینم بـــاتمایاجاقدیٛر نـــفسیم،[۲۲۱]
یـــئره سس پـــایلایاجاق قــانلیٛ اذان،
یـوْلاجاقدیٛر ســوکوتون ســاچلاریٛنــی
بــیرداهــا تــاپمایاجاق بـوْتـلر امــان.

❀

آپــــارارکــن مــنی قــان گـــؤردوْم کـــی،
آیــــیلیب سـؤیکهییمه گــیردی هــلال.
یـــارامـــــیٛ بــاغلادیٛ شـــؤوقیله نــبی،
قـــانتوتان گـــؤزلریمی ســیلدی بـــلال.

اذانیمدان قودوران فرعۇنلار،
بیرداها سۇیلەدیلر «اِنّی اَخاف»
اۇخلانان واختدا مترفلرینن،
ائلەییردیم اۇیانان بیتی طواف.

❀

یاتانیْ قوشق ائلەین[۲۲۲] واختا اذان،
«ملاء»ای ایتتک اولاشدیردی[۲۲۳] قودوز.
اۇزونو حقّە دایاق سانماغینان،
بوزلادیب[۲۲۴] حق یئرینی، ائتدی اوجوز.

❀

اذانین بوْغسا دا ایتلر سسینی،
سسیمە سس وئرەجکدیر گلەجک،
قوْلونو هارداسا بیر قانلیْ اذان،
سسیمین بوْینونا جانتک هۇرەجک.

شوْوقیْنان من اوْلوٚمون فرمانیْن،
دینله‌یرکن قودوران کافیردن،
شعریمین قانلیْ اذان اوْلماسینی،
وئردیلر مژده منه هریئردن.

❀

ظولم اوْنوٚتده دوْغولان نفرتی‌میز،
بوٚتلره وئرمه‌یه‌جک بیرده امان.
ظالیمه داغدان آغیر نفرتدیر،
بوٚتلری دردە سالان سس‌سیز اذان.

❀

اوْلاجاق قانلیْ اذان نفرتی‌میز،
تا دوْلاندیرماداییر وارلیْ دوْدو.[۲۲۵]
یئریدن واختا بوٚتو مترفلر،
قلبی‌میزده دیریلر نفرت اوْدو.

ظولمونن هاردا «باریشماز»لیغی میز،
بیرداها قانلی اذان اؤلمالی‌دیر.
قان ایچیب شیش‌گتیرن مترفلر،
یئخیلیب بوش‌دره‌لر دوْلمالیدیر.

❀

قَفَسٌ[۶۶] مُشْتَعَلٌ صارَ جَهات
دَمِی الْماءُ وَالْمَوْتُ حَیات،
منی دوْغدورماغا لعیادیر اؤلوم،
لَیْسَ مُنْجٍ لِیَ مِنْ غَیرِ مَمات

❀

اؤلومون قیمتینه باش ساتیرام،
سنه خاطیردی ایلاهی ساواشیم.
من هارا باش گؤتوروب گزدیرمک،
فضل[۶۷] سندندی گزیر الده باشیم.

باریشماز، ۲۰/ ۳/ ۱۳۷۷ مطابق با پانزدهم صفر ۱۴۱۹

يار

و

نار

«یار و نار»ی
اؤز حیات یۆلداشیم:
«فریده»یه
کی دۆغرودان دۆغروسونا،
اۆتوز ایلدن بری،
دینمه‌دن و شکایت ائتمه‌دن،
آغیر زحمته قاتلاشیب
و منیم یازیب پیزماغیما
و قلم چالماغیما
امکانلار یارادیب‌دیر
تقدیم ائدیرم.
«باریشماز»

«بِسْمِکَ الْعَظِیمِ وَ الْاَعْظَمِ یااَللّهُ یااَللّهُ یااَللّهُ»

گـــئجه‌دیر وادی ایـــمن قـــارانـــلیق،
دومـــانلیقـــدیر، دومـــانلیقـــدیر، دومـانلیق.
قـــاپی‌نـــا گـــلمیشم اوْد ایســـتیرم، اوْد،
قـوْوام[۲۲۶] چـال چـاخماغین یـارب بـیرآنـلیق.

❀

عـدالت چـرخـی یـارب دوشـدو تـوْودان،
ایـــچری ایشـــله‌ییر بـــو قـانلی نـوْودان،
عـــدالت دونـــیانین ارلیک قـــیزیـدی،
گؤتوردو باش قاچیرتدی دوشدو هوْودان.[۲۲۷]

اگـــر نـــارم اگـــر نـورم اؤزونسن،
اگـــر دارم اگـــر طـــورم اؤزونسن،
دۏداقـــلاندیرمـــا غـــیریله[۲۲۸] ایـــلاهی،
سیزیـــلدات نـاییمی یارب اؤزونسن.

❀

الۏولانـــدیم هـارای تـپدیم بـاغیردیم،
ســـۏروشان اۏلمـــادی آخـر نـه‌یندیر.
غـمی‌می اۏولادیم[۲۲۹] بـاغلاندی نـوطقوم،
دئـدیلر بـختور چـۏخ ـ چـۏخ دریـندیر.[۲۳۰]

❀

ایـــلاهی درد چـۏخ‌دور دردآلان[۲۳۱] یـۏخ،
بـــیتیشمز[۲۳۲] یـارم اوسـته دیـنجه‌لیر[۲۳۳] اۏخ،
گـیلایم آتـدیغین اۏخـدان دگـیل کـی،
دؤنوب یاسلانماغیندیر آغریدان[۲۳۴] چـۏخ.

فلک‌یین ایشلری باشدان اؤیوندور،
گؤروُرسن باش قاپان قورد یوْخ، قوْیوندور.
بیچیر هر دن بیه‌یه ماتم لباسین،
اؤلوُیه سؤیله‌ییر آز یات توْیوندور.

❀

منه، گؤردوُن، دئییرلر گؤرمه یارب،
سوُمویوم یاندی اوْلدو سوُرمه یارب،
عزیز ایستکلی‌مه[۲۳۵] قاپدیثم گتیردیم،
الوْولو قلبیمی بیر گؤرمه[۲۳۶] یارب.

❀

"صفا" هجران داغیم، "مروه" غمیم‌دیر،
اوُزولمز آهلاریم داغ تک چنیم‌دیر،
یوخوسوندان یئرین زمزم اوْیاتدیم،
یاغیشدان اوم[۲۳۷] دئدی زمزم منیم‌دیر.

اۆخونو آت ولی گیزلتمه گل یای، [۲۳۸]
وفاسیزلیق بیزه سندندی بیر پای.
قۆلوم گلمیر سنه دوۤنیا ایتیل گئت، [۲۳۹]
هامیثنی اۆینادا بیلمز بو نای‌نای.

ایلاهی! کلمه حقدیر، کعبه حقدیر،
یۆلونو سالدیلار غیرین باغیثندان،
بیزی آل اَیری‌نین یارب دوۤزوندن،
قه‌ره‌لیک گوۤدمه‌سین [۲۴۰] حقّین آغیثندان.

کوۤروک باسدیۡ [۲۴۱] نفس، اۆدلاندیۡ سینه،
ایاقدان سالدیۡ یارب خالقیۡ کینه،
دووار دجّالینا جاندان قۆل اۆلدوق، [۲۴۲]
هارادان باش چیخاردار ساپسیز اینه.

ال آتدیٔم درمانا، درد اۆلدو درمان،
گلین ائرکک چیٔخیب قیٔز اۆلدو اوٚغلان،
باشیٔمی تۆولادیٔم تۆولاندیٔ دونیا،
یۆرولماز تۆولامام[۲۲۳] تۆولان ها تۆولان.

❀

"مَلَاء" ایندی اوٚلوب صاحب کرامت،
ائدیر "مترف" بیزه قرآن تلاوت،
گلیردی بیر سنه یارب گومانیٔم،
سنیده ائیلەدی بو قوم غارت.

❀

اوٚرک ایستر سنی سنلن ایلاهی،
سنی سن‌سیز دئدیک دادلاندیٔ دونیا،
"هو"وموز غیردن خالی دگیلدی،
سنی گؤرستمەدی هۆولاندیٔ آینا.[۲۲۴]

ایلاهی قۆرخوموز قۆی سندن اۆلسون،
دادیزدیر بیزلره "خَشْیَتْ" مقامین،
روا قیلماکی غیرین قۆرخوسوندان،
گۆزر گۆز گۆرمه‌سین جانین کلامین.[۲۲۵]

❀

بیزه بونلار ایلاهی چن[۲۲۶] ساتیرلار،
ده‌ییرمان بۆشدور اما دن ساتیرلار،
یۆخا قاش قۆنداران ایلغیم[۲۲۷] ساتانلار،
اۆزون آدلاندیریرلار ان ساتیرلار.

❀

گئجه‌یه سۆیله‌دیم گوندوز دئمزلر،
باخیشی سۆیله‌دی جاندان دۆیوبسان.
گۆزون اوسته قاشین واردیر دئدیم من،
دئدیلر کاکیلی یاندان قۆیوبسان.

بــو يــئرده بــاشلئلار بــاش سئزدی یــارب،
اوٚزویــو انــصافئن قــاش سئزدی یــارب،
بـــولاقلار یــانقئدان یــاندئم هــارایــلئر،
بــولاقلار گــؤزلری یــاش سئزدی یــارب.

❀

ســـوٚرو بــاغلئر ایــلاهی قــان سۆرانــلار،
یــازئلــی کــؤینه‌یه دؤنــموٚش قــورآنــلار،
بـــلالئن دیـــنله‌دیک قـــانلیٚ اذانـــئن،
قـــانئنـــی آلدئلار بـــیزدن اوٚیـــانلار.

❀

باش اوٚسته بــاش اوْلور هــر یــاندا ورهــۆو، «٢٢٨٠»
بــاشئنــدان آلگــئنان یــارب اوْنــون هــۆو، «٢٢٩٠»
قـــه‌ره قـــۆودور اوْز ـــون دوٚنـــیا الیــنده،
چــالاندا چــاخماغئن دوٚنــیا اوْلور خــۆو. «٢٥٠٠»

نه‌قه‌در غیردن[۲۵۱] وار سنده ریشه،
آزادلیق ریشه‌دیر سن قانلیٔ تیشه.
شوٚشه‌نین دایه‌سی داشدیر عزیزیم،
آخیدار شیشه‌نین قانیٔن همیشه.

❀

کرم قیل ناریمی نور ائت ایلاهی،
قورولموش داریمی طور ائت ایلاهی،
سؤزه بیرجه گلیر یارب گومانیم،
سؤزوٚمه شور سال، صور ائت ایلاهی.

❀

دیین گوٚندن بشر وجدانه لایلای،
سؤنوٚک شمعه دئدی پروانه لایلای،
گزیرسن بوٚش یئره درمانی دردیم،
دؤنوٚب سنده دئنه درمانه لایلای.

دیـــینده انســـانا یـــارب "لَـفی خُســـر"
گـــؤرن آیـــا نـــه‌حالدایـــدئن ایـــلاهی؟
دیـــلیم لال قـــورد اوْلان انســـان الیـــندن،
چکـــیردین دال‌بـــادال آه اوْســـته آهـــی.

❀

خـــوْرالی گـــؤزلروْن[۲۵۲] گـــؤردوْردو آلچـاق،
حـــئییف انســـان ســـنه، اوْلدون اوْیـونچاق.
اوْدا چکـــدین بـــوْتـــون عـصمت لبـاسئن،
ســوْیوندون هـــرنه‌یی گـــزدین تـــومانچاق.

❀

الوْولو ســـــینه‌می ســـینا ائـــدن یـــار،
سـئنیـق قـــلبه دئـــدین ســن‌سن خـریدار،
کـــرم قـــیل آل مـــنی مـــندن ایـــلاهی،
یـــوْلومو بـــوْغماسئن بـــو مـنلی دیـــوار.

زمـــانه چـــوْخلارئن آزدیْردی بـــاشدان،
دمیردن سوْد وئریب امدیردی داشدان،
دئـــمیرم چـــالمادیْق زیْرنـــا ولا کـــین،
بـــو بـــاشلیْ زیْرنـــانی چـالدیْق اوْبـاشدان.

❀

سسیم سوْرگون، گؤزوْم یوْرغون،اوزاق یوْل،
ســاغیْم آدلانــدیْریــر خـــالقا اؤزوْن سوْل،
دئـــییرم آی جـــانیْم اوْلمـــاز بـــو اوْلمـــاز،
دئـــییر مـــن ایســـته‌رم اوْلمـــاز اوْلار، اوْل.

❀

اؤزوْن بـــاتمان ســـانیْر یـــارب چـــه‌رکلر،
دانـــیْلـــیر گـــئت ـ گـــئده دوزلار چـــؤرکلر
اوْوجـــلاردا یـــاشیْر دوْنـــیا ولا کـــین،
اوزاقـــــدیْر قـــرنلر ســـندن اؤرکلر.

بارینمیر[۲۵۳] هئچ زامان عؤمرؤن بؤلوندان،[۲۵۴]
ساغئنی آنلاییر هرکیم سؤلوندان.
قاپار اؤز کؤلگه‌سین سارساخ ولاکین،
فیکیرین کروانی قالماز یؤلوندان.

ائدنده آلچاغی دونیا قیزیل‌باش،
قاباغا[۲۵۵] قاش یاخار اؤلسون قلم‌قاش،
قالار باشدان قالاخ، لئشدن مناره،
باشیندا بسله‌در سکسن[۲۵۶] مین اؤیناش.

هاییمیز بؤیلودور هر لحظه هویدان،
بیزی یارب اؤزون قورتار بو تؤیدان،
بیرینی اؤلدورن، آدلاندی قاتل،
ولاکین مین قیران آدلاندی سولطان.

عاغیلی قویلادیق سروانسیز اؤلدوق،
دییه‌سن باش گئدیب سولطانسیز اؤلدوق،
سیجیللی آلدیلار دارگؤز سیلاحلار،
آپاردی قان بیزی درمانسیز اؤلدوق.

❀

یاشیل باشلار سینیر باشسیز کولوکدن،
اؤلور انسان دئمک، اسگیک سولوکدن،[۲۵۷]
سورور فرمان یئره بیزگؤزلو دجّال،
ایلاهی آل بیزی بیرگؤزلولوکدن.

❀

ائدیر آلچاقلارا انسانی قؤلچاق،
دووار اوسته اسن یئل دینلی بایراق،
سوواریر تؤرپاغی، انسان قانیندان،
اؤ بیرلیک قانلی‌سی، آلچاقدان آلچاق.

یئری قان آغلادیب تاریخده پوُکلر،
باشی‌پوُکلردیلر باشلاردا یوُکلر،
دره‌لر دؤلدوروب چاخناشدی چایلار،
چیگینده گزدیلر بوْمبوش کؤپوُکلر.

❀

سازیم بمدن دوُشوب زیللندی اوْلسون،
ایرین‌لندی[۲۵۸] یارام ایللندی[۲۵۹] اوْلسون،
دیلیم یانسین اگر بیرگوُن دئسم من،
محبّت چایلاری لیللندی[۲۶۰] اوْلسون.

❀

بولاق اوْل آخساما ساللان بورول گل،
بولانلیقسان دئدین، چالخان دورول گل،
دوُننه‌نی قوْیگینان قالسین دوُننده،
گله‌جک قوْینونا آتلان دوْغول گل.

اوشاقلیق گوٚنلریم ای‌شن ملکلر،
سیزی سین‌سین گزر روحوم ایمکلر،
بؤیوٚمزدیم اگر بیلسئیدیم انسان،
اؤیوٚنر[261] اؤزگه‌دن کس‌سین چؤرکلر.

❀

هارایلیر کوچه‌ده چرچی: "آلان سس،"
دئدیلر یاغلیدیر اؤلدو یاوان سس،
گتیردیم یاغلی سس هئیبم‌ده[262] لاکین،
کؤپکلر هوٚردولر اؤلدو یالان سس.

❀

بازار ایشلک، ماتاح رجّاله‌لیکدیر،
ساتیرام "یوْخدو،"[263] یارب بوْش توْکاندان.
ماتاحیم سوٚرمه‌یه دؤنموٚش سوٚموکدور،
قیزیلی سئچمه‌ییر گؤزلر ساماندان.

سؤروشور هر گلن یارب آدیمنان،
دئییرلر آدسیزا بیر آد گرکدیر،
قولام، قوْل‌داغلی‌یام، [۲۶۴] آدسیز قولام من،
آدیم حقدن آلان اوْددور قبس‌دیر.

❀

ساجیم قیزدی ال اوْیناتدیم آلیشدیم،
سماع ائتدیم ادب چیخدی یادیمنان،
قبس سندندی یارب اؤزگه‌دن یوْخ،
بیلیرسن یوْخ خبر سن‌سیز آدیمنان.

❀

ایلاهی یاز کوْسوبدور آچمایر گوْل،
قوْشول خالقا دئییرلر سنده بیر گوْل،
باجالار توْستویه حسرتدی یارب،
اوْجاقدا قات‌باقات یاتمیش سؤیوق کوْل.

فـــــــه‌له‌یین قــــلبینی غـــــملر اوْیـــــاندا،
عـــــلی‌نن اوْیـــــنایاردی غـــصّه نـــردین.
کـــــؤچنده قـــلبینه مـــاتم عـــــلی‌نین،
قـــویودان اوْزگـــه‌سی آلمـــازدیٔ دردیـــن.

❀

ایـــــــلاهی ای بـــــــــدایت ای نـــــهایت
غمیم تـوْو سـالدیٔ، آغـریم کسـدی طـاقت.
اوْغـــــورلار "حـــــیدر"ی بـــو درد آخـــر،
قـــویوجن اوْلمـــــادی اوْنـــــدا لیـــاقت.

❀

اوْخ آتــماق ایســته‌سن جــانیمدی پـیکان.
گـــرکدیر بـــاش اگـــر، بـو بـاش بـو مـیدان.
دئـــمیشدیم "قـــال"یـــه یـــارب "بـــلی" مـن،
یـــادیمـــنان چیخمـاییب ایـلکین اوْ پـیمان.

۷۷

عـؤموروْمـدن قـوْپان گـوْنـلر واراقـدیر،
واراق اوْسـته قـلم قـانچیل ایـاقدیر،
"شـهابیْن اصـفق"ی، "انـور!" داریخـما،
"بـاریشـماز حـیدر"ه داغ تک دایـاقدیر.

باریشماز، ۲۸ / ٦ / ۱۳۷۸

ایضاحلار

۱) «اَرِنی الْاَشْیَاءَ کَمَا هِیَ»: شییءلری بیزلره اوْلدوغو کیمی گؤرست.
۲) «وَ هَدَیْنَاهُ النَّجْدَیْن. فَلاَاقْتَحَمَ الْعَقَبَة»: (بلد ۱۰و۱۱)بیز اوْنو ایکی یوْلا قلوْووز اوْلدوق.امما اوْ اؤزوٓنو چتین یوْلا یعنی عقبه یوْلونا سالمادی.
۳) انور مقدم: هرطرفلی چاتمیش و واصل معاصر عارفلرین بیریسیدیر.(آللاهین رحمتینه واصل اوْلوبدور.)
۴) شهاب: شیخ شهاب رحمةالله رحمتلی انورین استادلاریندیلار.
۵) بیت معمور: گؤیده کعبهایله توش‌باتوش بیر ائودیر و اوْ ملائکه‌لرین مسجیدیدیر.
۶) الرّوح: جبرئیل علیه‌السلام.
۷) بوذر: پیغمبر(ص) یاخین صحابه‌سی، ابوذر رحمةالله علیه.
۸) لا: «لااله الاالله» جمله‌سینه اشاره‌دیر.
۹) ۲قالَ: «وَ اِذْ اَخذَ رَبُّکَ مِنْ بَنی آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِیَّتَهُمْ وَ اَشْهَدَهُمْ عَلیٰ اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ قَالُوا بَلیٰ شَهِدْنَا اَنْ تَقُولُوا

يَوْمَ الْقِيامَةِ اِنَّا كُنَّاعَنْ هَذَا غَافِلين.(اعراف.۱۷۲)
۱۰) قدر:«اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ في لَيْلَةِالْقَدْرِ.....»قدر گئجه‌سی.
۱۱) خیٔدیر: حضرت خضر(ع).
۱۲) هلال: حضرت پیامبرین صحابه‌لریندندیر.
۱۳) سلمان: حضرت پیامبرین یاخیٔن صحابه‌سی سلمان فارسی.
۱۴) بلال: حضرت پیامبرین اذانچی‌ٔسی و صحابه‌سی.
۱۵) یاسر: حضرت پیامبرین یاخیٔن صحابه‌سی.
۱۶) مترف: «وَ مَااَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذيرٍ اِلاّٰ قَالَ مُتْرَفُوهَا اِنّٰا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُون». (سبا.۳۴):بیز هئچ بیر شه‌هره،هئچ بیر اوْیاندیٔریب باشا سالان گؤندرمه‌دیک مگر بوکی اوْ یئرلرین لوْوقالاری دئدیلرکی بیز سیزین پیامبرلیگی‌نیزی دانیٔریق.
«...وَ كَذٰلِكَ مَااَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِی قَرْيَةٍ مِنْ نَذيرٍ اِلاّٰ قَالَ مُتْرَفُوهَا اِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلىٰ اُمَةٍ وَ اِنّٰا عَلىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُون». (زخرف.۲۳): و بئله‌لیک سندن اؤنجه هئچ بیر یئره باشا سالان یوْللامادیٔق مگر بوکی اوْ یئرلرین نعمت ایچینده اوٚزن لوْوقالاریٔ دئدیلر بیز آتالاریٔمیزی بو یوْلدا گؤرمی‌شیک و اوْنلاریٔن آرخاسیٔجا گئدنلریک.
«...اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِين». (واقعه.۴۵): اوْنلار بوندان

اؤنجه ناز و نعمت ایچینده بؤی آتمیشلاریدیلار.

۱۷) انفاق: خرجله‌مک. بؤشلوغو دؤلدورماق. باغیشلاماق. بازارین قیزقین‌لیقی و ماتاحین شیشیب چوْخالماسی. «وَ اَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلاٰ تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِين». (بقره.۱۹۵): آللاه یوْلوندا (واردان و جاندان) باغیشلایین و اؤز الی‌نیزایله اؤزونوزو هلاکته اوغراتمایین و یاخشی‌لیق ائله‌یین، بونا گؤره کی آللاه یاخشی‌لیق ائله‌ین‌لری سئور.

۱۸) «اَلشَّيْطَانُ يَعِدُ كُمُ الْفَقْرَ وَ يَأْمُرُ كُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللّٰهُ يَعِدُ كُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَ فَضْلاً وَاللّٰهُ وٰاسِعٌ عَلِيمٌ». (بقره.۲۶۸): شیطان یوْخسوللوقا و قوْلای ایشلره قلوْووز اوْلور امما آللاه تعالی باغیشا و آرتیق‌لیقا چکیر. آللاه آچیقلاندیران و بیلن‌دیر.

۱۹) اشاره‌دیر بو حدیثه: «اَلْفَقْرُ فَخْرِی وَ بِهِ اَفْتَخِرُ».فقر منیم گوْوندیگیم زاددیر و من اوْنا گوْوه‌نیرم.

(بو فقر خالقلاری بنده قوللوغوندا، دوْنیالیقدان اؤترو دیزه چؤکدوْرن فقردن آیریدیر و دوز اوْنون عکسیدیر. اوْ فقر دوْنیالیغین ظوْلم‌ایله، دوْنیادا کیلارا بؤلوْنمه‌سیندن آسیلیدیر.)

۲۰) «اَحَبُّ الْبِلاٰدِ اِلَى اللّٰهِ مَسَاجِدُهَا وَ اَبْغَضُ الْبِلاٰدِ اِلَى اللّٰهِ أَسْوٰاقُهَا»: ان بگه‌نیلن یئر آللاه یانینـدا مسجیدلر و ان نفرت

اوْیالدان یئرلر آللاه یانیندا بازارلاردیلار.
«اِنَّ الشَّیاطِینَ تَغْدُوا بِرٰایٰاتِهٰااِلَی الْأَسْوٰاقِ فَیَدْخُلُونَ مَعَ اَوَّلِ دٰاخِلٍ وَ یَخْرُجُونَ مَعَ آخِرِ خٰارِجٍ»: شیطانلار سحرلر اؤز بایراقلاری ایله بازارا اوّل گیرن ایله گیررلر و بازاردان آخیردا چیخان ایله چیخارلار.
«شَرُّ الْبُلْدٰانِ اَسْوٰاقُهٰا»: شهرلرین ان قوْلای یئرلری بازارلاردیلار.
«شَرُّ الْمَجٰالِسِ الْأَسْوٰاقُ وَ الطُّرُقُ»: اوْتوراق ائتمک ایچون ان قوْلای یئرلر بازارلار و یوْللارین اوْستودور.
۲۱) «بودور سیزین زمی‌لریزی بیچن مزدورلارین اُجرتی کی اوْنو اوْنلاردان دالی ساخلاییب‌سیز، فریاد ائلر و بیچین‌چی‌لرین فریادی لشکرلرین ربّی‌نین قولاقلارینا یئتیشیبدیر».
(انجیل. یعقوب (James) بئشینجی باب دؤردونجی آیه، صفحه ۴۱۰)
۲۲) دەوەنین ایگنه دەلی‌گینه گئچمه گی دؤولتلی‌نین آللاهین پادشاهلیغینا گیرمکدن داها آساندیر.
(مرقسین (Mark) انجیلی، اوْنونجو باب، ۲۵انجی آیه، صفحه ۷۹)

۲۳) «قَالَ النَّبی(ص)نُزِلَ الْحَجَرُ الْاَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَ هُوَ اَشَدُّ بَیَاضاً مِنَ اللَّبَنِ فَسَوَّدَهُ خَطَایَا بَنِی آدَم» (فرهنگ دهخدا): حضرت پیامبر بویوردولار: حجرالاسود بهشتدن گؤندریلدی و سوددن آغیدیر اما آدم اوْولادی‌نین اشتباهلاری و آزغین‌لیقلاری اوْنو گئت ـ گئده قارا ائله‌دی.

۲۴) موسی در تورات می‌گوید: «باید هر هفت سال یک مرتبه زمین‌ها را تقسیم کرد.»

حضرت موسی توْراتدا بویوروبلار: «هر یئددی ایلدن ایله بیر یوْل گرکدیر یئرلری بؤله‌سیز.»

(مجموعه‌آثار ۳۲«هنر»دکتر شریعتی صفحه ۸۲)

۲۵)چوب خشک و تر قرین‌آفتاب
آفتاب از هر دو کی دارد حجاب
لیک سهم چوب خشک از آفتاب
غیر زو تر خشک گشتن گو بیاب
(مثنوی معنوی)

۲۶) گر گلابی را جعل راغب شود
آن دلیل نا گلابی می‌کند
(مثنوی معنوی)

۲۷)صفین ساواشیندا معاویه قوْشونونون قرآنلاری نیزه‌لرین

باشینا وئرمالاری و ساواشیٔ اؤز مسیریندن آزدیرماسی. و کنایه‌دیر حقّی حقّ‌ایله دوْغراماغا و دین دوْنلو و شیطان اوْیونلولارئن ایشلرینه.

۲۸) «لاٰاِکْراهَ فِی‌الدِّینِ قَدْ تَبَیَّنَ الرُّشْدُمِنَ‌الْغَیِّ...» (بقره.۲۵۶): دین ایچون بیرینی مجبور ائله‌مک یوْخدور بونا گؤره کی رشد یوْلو آزغئن‌لیق یوْلوندان آیدئن آچاسیٔ بللەنیبدیر...

(Violence is the last refuge of the incompetent)

مجبور ائله‌مک و خشونت ضعیف‌لرین و منطق‌لری دایازلارئن سوْن سیغیناق یئرلریدیر.

۲۹) بومسیلم: رحمان الیمامه یا مسیلمهٔ کذّاب آدلانیبدیر یمامه‌ده بنی‌حنیفه قبیله‌سیندن بیریسی‌ایدی کی هجرتین اوْنونجو ایلینده پیغمبرلیک ادعاسی ائله‌دی و هجرتین اوْن‌بیرینجی ایلینده ابوبکرین امری‌ایله خالدبن‌ولید اوْنو اؤلدورْدو.

۳۰) اوْنون آدیٔ موسی‌بن‌ظفرایدی کی موسانئن مهتریدی و اوْنا یاخشینیدیر کی قیزیلدان بیر بالاخ دوْزلتدی و موسانئن غیبتینده خالقیٔ دوْز یوْلدان یوْزدوردو.

۳۱) مَلاء: «قَالَ الْمَلَاءُ مِنْ قَوْمِهِ اِنّٰا لَنَریٰکَ فی ضَلٰالٍ مُبِینٍ». (اعراف.۶۰): قوْمون بؤیوک‌لری دئدیلر کی بیز سنی آیدئن

آچاسی آزغین‌لیقدا گؤرورک.
«قَالَ ٱلْمَلَاءُ ٱلَّذِینَ ٱسْتَکْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنَخْرِجَنَّکَ یَا شُعَیْبُ وَ ٱلَّذِینَ آمَنُوا مَعَکَ مِنْ قَرْیَتِنَا أَوْ...» (اعراف.۸۸): (یئنه) قوْمون دانقاز باشلاری شعیبه دئدیلر بیز سنی و سنی دیین‌لری شهریمیزدن قوْواجی‌ییق.
«وَقَالَ ٱلْمَلَاءُ ٱلَّذِینَ کَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَیْباً اِنَّکُمْ اِذاً لَخَاسِرُونَ» (اعراف.۹۰): قوْمون حقّی دانان باشچی‌لاری دئدیلر اگر شعیبین آرخاسیئنی توتساز اودوزموش اوْلارسیئز.
«قَالَ ٱلْمَلَاءُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِیمٌ» (اعراف.۱۰۹): فرعوْنون قوْمونون باشلاری دئدیلر کی بو آدام بیر بیلیجی اوْوسونچودور.
«وَ قَالَ ٱلْمَلَاءُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسیٰ وَ قَوْمَهُ لِیُفْسِدُوا فِی ٱلْأَرْضِ...» (اعراف.۱۲۷): فیرعونون قوْمونون باشچی‌لاری دئدیلر آیا موسانی اؤز باشینا بوراخیرسان کی یئرده فساد توخوموا کسین؟
«فَقَالَ ٱلْمَلَاءُ ٱلَّذِینَ کَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَانَرٰیکَ اِلاَّ بَشَراً مِثْلَنَا وَ مَانَرٰیکَ ٱتَّبَعَکَ اِلاَّ ٱلَّذِینَ هُمْ اَرَاذِلُنَا....» (هود.۲۷): (نوحون) قوْمونون حقّی دانان باشچی‌لاریندان دئدیلر بیز سنی اؤزوموزه تای گؤرورک و بیز سنی اوْندان آرتیق

گؤرمه‌ییریک مگر بو کی بیزیم اسگیک آداملاریمیز، آغیر یونگول ائله‌مه‌دن سنین آرخانی توتورلار...

«قَالَ لِلْمَلَاءِ حَوْلَهُ اِنَّ هٰذا لَسَاحِرٌ عَليمٌ.يُرِيدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُون» (شعراء. ۳۴ و ۳۵): فرعون دؤوره‌سینده کی بؤیوکلره دئدی بو کیشی بیر نفر بیلن اوْوسونچودور. و ایسته‌ییر سیزی اؤز اوْوسونلاری ایله آنایوردونوزدان چیخارتسین، ایندی سیزین رأیی‌نیز نه‌دیر؟

«وَ جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَا اَلْمَدِينَةِ يَسْعىٰ قَالَ يَا مُوسىٰ اِنَّ اَلْمَلَاءَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنِّي لَكَ مِنَ اَلنَّاصِحِين»: شه‌هرین اوْیانیندان بیریسی قاچاقاچا گلدی و (حضرت موسایا) دئدی کی بؤیوک باشلار سنی اؤلدورمک ایچون سؤزبیر اوْلوبلار. من سنین صلاحینی ایسته‌ین‌لردنم، باش گؤتور شه‌هردن قاچگینان.

(مَلَاء سؤزو قرآنین چوخ یئرلرینده، قاضی‌قوْدوغونون نقشینی اوْینایئر. قدیم زامانلار قاضی‌لار حقّی باطل ائله‌مک‌ایچون بیرنئچه کال ایمانلاری، ساتیل‌میشی ساخلایاردیلار و اوْنلار تانی‌ییب بیلمه‌دییی زادلارا شهادت وئررمیش‌لرکی، اصطلاحدا اوْنلارا قاضی‌قوْدوغو دییرلر. مَلَاء بیر عدّه هئچه‌دیمز امما باشلاردا ا گله‌شن‌لریمیش‌لر کی

اوجدا یئییب ـ قیراخدا گزرمیش‌لر، اوْنلار حاکیم‌لرین سفره‌سیندن ییرمیش‌لر تا بیر گوْن حاکیمین اشاره‌سی‌ایله حاقّا توْپورسونلر.)

۳۲) «وَ قَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي اَقْتُلَ مُوسىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ اِنِّی اَخافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ.» (غافر. ۲۶): فرعون (یال‌یوْبالارینا) دئدی منی اؤز باشیما قوْیون تا بو موسانیْ اؤلدوْروم و اوْ اؤز آللاهینی چاغیرماقدا اوْلسون بونا گؤره کیم قوْرخورام سیزین دینی‌نیزی الی‌نیزدن آلسین و یئر اوْزونده فساد تؤرتسین.

۳۳) قممی: دییرلر نئچه یوْل مکّه‌یه و یا کربلایا گئتدیم اما قولاغی‌ْمیز دیبینده اوْلان و اؤز ائویمیزده اوْلان «قم»لو دا آدلانمادیم.

۳۴) «وَ ٱلْعَصْرِ...» سوره‌سینه اشاره‌دیر، آند اوْلسون عصره کی انسان زیاندادیر...

۳۵) The fining pot is for silver and the furnace for goldbut; the Lord trieth the hearts. (oldtestament.proverbs) chapter (17) (3) page (601)

بوته برای نقره و کوره بجهت طلا است. اما خداوند امتحان کنندهٔ دلهاست.)

بو ته آخچادان و کوره آلتوندان اؤترودور. امما اورکلری سیناپان آللاه اؤزودور.

He that justifieth the wicked, and he that condemneth (۳۶ thejust, even they both are abomination to the Lord. (old testament. proverbs chapter (17) (15) page (601)

هر که شریر را عادل شمارد و هر که عادل را ملزم سازد، هر دو ایشان نزد خداوند مکروهند.)

هر کیم شریری حاخلاسا و حقّی قارسی‌سا هر ایکیسی ده آللاهین یانینداا ایگرنمه‌لیدیلر.

۳۷) حضرت علی(ع) مکتوبدور هالای باشلارینا (سران سپاه): «أَمَّا بَعْدُ فَإنَّمَا اَهْلَکَ مَنْ کَانَ قَبْلَکُمْ.اَنَّهُمْ مَنَعُوا اَلنَّاسَ اَلْحَقَّ فَاشْتَرَوْهُ، وَ اَخَذُوهُمْ بِاَلْبَاطِلِ فَاقْتَدَوْهُ.»: امما اونلارکی سیزدن قاباغیدیلار اؤلدولر. اونلار خالقین حاقّین وئرمه‌دیلر تا اونو رشوه وئریب آلسینلار، اونلاری باطله ساری چکدیلر و اونلار (حاخلارین ییین‌لره)قویروق اؤلدولار.

(یئتمیش دؤققوزونجو مکتوبدور)

A wicked man taketh a gift outof the bosom to (۳۸ pervert the ways of judgment. (oldTestament. proverbs) chapter (17) (23) page (602).

(مرد شریر رشوه را از بغل می‌گیرد تا راههای انصاف را منحرف سازد.)
شریر آدام رشوه‌نی قوْلتوغونون آلتیندان آلیر تا انصافئن یوْلونو بورجوشدورسون.
۳۹) «فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَ سُقْیاهَا.» (شمس.۱۳): آللاهئن پیغمبری اوْنلارا دئدی بو آللاهئن ناقه‌سی‌دیر (ده‌وه‌سیدیر) و بو دا اوْنون سوواریلان یئریدیر. ناقه‌دن منظور حقّین سئنیریدیر. و اوْ ده‌وه صالح پیغمبرین معجزه‌سیدیر.
۴۰) «وَ کَانَ فِی ٱلْمَدِینَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ یُفْسِدُونَ فِی ٱلْأَرْضِ وَ لَا یُصْلِحُونَ.قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ لَنُبَیِّتَنَّهُ وَ اَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِیِّهِ مَاشَهِدْنَا مَهْلِکَ اَهْلِهِ وَ اِنَّا لَصَادِقُونَ.» (نمل. ۴۸و۴۹): شهرده دوْققوز نفر واریدی کی فساد تؤره‌دیردیلر و (بو قوْل‌چوْماقلار) بیه‌نیلن ایش گؤرمزدیلر. دئدیلر آللاها آند ایچیب و اوْنو و عائله‌سینی قره‌باسدیٔ‌ائلییه‌ریک و اوْنون قانی‌ٔنی ایسته‌یه‌نه دییه‌ریک کی بیزیم بو ایشدن خبریمیز یوخْدور و سؤزوٚموزده ده یالان یوْخدور.
۴۱) «قَالُوا اَطَّیَّرْنَا بِکَ وَ بِمَنْ مَعَکَ قَالَ طَائِرُکُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ.» (نمل. ۴۷): دئدیلر سنه و سنین آداملارینا پیس فال وئراریق، جاواب وئردی پیس‌فالی‌ٔنیز آللاهئن یانئندادير

بلکه سیزلر سئنانمالی سیز.
۴۲) شعیب: «قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِینَ ٱسْتَکْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّکَ یَا شُعَیْبُ وَٱلَّذِینَ آمَنُوا مَعَکَ مِنْ قَرْیَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِی مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ کُنَّا کَارِهِینَ»: شعیبین قوْموندان دیک‌باشلیْ دانقاز باشچی‌لار دئدیلر سنی و سنی ایسته‌ین‌لری اؤز یوردوموزدان ائشیگه اؤتوره‌ریک یادا کی بیزیم یوْلوموزا گلرسن، شعیب دئدی سیزین یوْلونوزو ایسته‌مه‌سک نئجه؟ شعیبین دوْرانی ایشین دیَریندن آز وئرمک و ایش چکمک دوْورانیدیر، بازار ایشلک‌دیر، قاپانلارین داشیْ کلک‌دیر، یارادیجی گوْنو گوْندن قیرتالیر و آرادا، بیر جوما دللال‌لار و اوْنلارا یاراق اوْلان حاکیم‌لر یوْغونلاییرلار...
۴۳) «وَ اِذْ قَالَ مُوسیٰ لِقَوْمِهِ یَا قَوْمِ اِنَّکُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَکُمْ بِاتِّخَاذِکُمُ ٱلْعِجْلَ...» (بقره. ۵۴): ائله کی موسی اؤز قوْمونا دئدی ای منیم قوْموم سیز بیزوْوا عبادت ائله‌مکده اؤز نفس‌لری‌نیزه ظوْلم ائله‌دیز... سامری بیزوْویْ خالقین اوْستو باشینی و بوْیون قوْلاغینی بزه‌ین قیزیلدان دوْزلتدی و بو نشانه‌دیر کی بیر یئره قالانان وار و ثروت بوْته چئویریله بیلر.
۴۴) زکریّا: بنی‌اسرائیل پیغمبرلریندن بیریسی‌کی موشار وسیله‌سی‌ایله دوْغرانیر.

۴۵) یحیی: بنی‌اسرائیل پیغمبرلریندن بیریسی کی زکریّا پیغمبرین اوْغلوایدی کیم باشینی طشت ایچینده کسدیلر.
۴۶) «بَقِیَّتُ اللّٰهِ خَیْرٌ لَکُمْ اِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِینَ وَ مَا أَنَا عَلَیْکُمْ بِحَفِیظٍ.» (هود.۸۶): اگر ایمانی‌نیز دوز اوْلسا آللاهدان سیزه قالان یاخشیدیر و من سیزه گؤزتچی دگیلم. (یعنی حقدن غیری سیزه‌قالان دونیالیق اؤزگه مالیدیر، ایش دیَریندن کسمه‌دیر، اوْنلارین بیر یئره یئغیشماسیندا انصاف یوْخلانیلماییبدیر.
حضرت علی(ع) بویورور: «مٰا رَأَیْتُ ثَرْوَةً مَوْفُورَةً اِلاّٰ وَ اِلیٰ جَانِبِهٰا حَقٌّ مُضَیَّعٌ.»: بیر یئره توْپلانمیش واری گؤرمه‌دیم مگر بوکی اوْنون یان‌یؤوره‌سینده تالانمیش حقلر اوْلماسین.
۴۷) «فَقُلْنَا اَضْرِبُوهُ بِبَعْضِهٰا کَذٰلِکَ یُحْیِ اللّٰهُ اَلْمَوْتیٰ وَ یُرِیکُمْ ءٰایٰاتِهِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ.» (بقره.۷۳): سوْنرا دئدیک اینه گین اتیندن اوْ اؤلویه ویرین آللاه اؤلونو بئلنچی دیریلدیر و اؤز نشانه‌لرینی گؤرسه‌دیر تا سیز فیکیرله‌شه بیله‌سیز. (بو اینک یارئم‌یاش بیراینک‌دیر کی رنگی‌نین سارئلیغی گؤز اوْخشایاندیر نه‌یئر سؤکوبدور و نه‌ده تارلانی سوواریب‌دیر. توْخ سارئدیر کی آیری رنگلردن قارئشیقی یوْخدور...
۴۸) «همان بیر آغیزدان دعا و قارقیش چیخیر ای قارداشلارئم

بو زادلار گرک بئله اوْلماسین. آیا بیر بولاغین گؤزوندن هم شیرین و هم آجی سو چیخار؟ ای قارداشلاریم آیا انجیر آغاجی زیتون گتیره‌بیلر؟ بئله‌ده هئچ بولاق شور و شیرین سو چیخاردا بیلمز.»
(انجیل یعقوب اوچونچو باب، اوْن‌بیر و اوْن‌ایکینچی آیه‌لر: صفحه۴۰۸)

۴۹) وَ لَمّا جاءَتْ رُسُلُنا لُوطاً سیءَ بِهِمْ ذَرْعاً وَ قالَ هٰذا یَوْمٌ عَصیبٌ.وَ جاءَهُ قَوْمُهُ یُهْرَعُونَ اِلَیْهِ وَ مِنْ قَبْلُ کانُوا یَعْمَلُونَ اَلسَّیِّئاتِ قالَ یاقَوْمِ هٰؤُلاءِ بَناتی هُنَّ اَطْهَرُ لَکُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلاتُخْزُونِ فی ضَیْفی اَلَیْسَ مِنْکُمْ رَجُلٌ رَشیدٌ.» (هود. ۷۷ و ۷۸): فرشته‌لر ائله کی لوطون یانینا گلدیلر اوْنلارا خاطیر توتولدو و (اوْنلاری قوْروماقدان) الی قیسسا گلدی (عاجیز اوْلدو) و دئدی بوگون چوْخ بیر آغیر گوندور. لوطون قوْمو عجله‌ایله اوْنا طرف یورودولر و اوْنلار قوْلای ایشلر گؤرنلریدیلر، لوط دئدی منیم قیزلاریم سیزین اختیاری‌نیزدادیر، اوْنلار اویارلی و تمیزدیلر آللاهدان چکی‌نین و منیم‌باشیمی قوْناقلاری‌مین یانیندا یئره تیکمه‌یین، آیا سیزلردن بیرچیخارلی، کیشی‌لی‌یی گونمه‌لی آدام یوْخدور.

۵۰) «مسد» سورسینه اشاره‌دیر «وَٱمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ...» آروادیٛ (اختلاف اوْدونا) اوْدون داشیٛیاندیر.

۵۱) «قُتِلَ اَصْحَابُ ٱلْاُخْدُودِ.ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ.اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ.وَ هُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ.» (بروج. ۴،۵،۶،۷): اوْدلو چوخورلاریٛ یانار ساخلایانلارا اؤلوٛم اؤلسون. اوْدونلو اوْد. بیرحالدا کی چوخورون قیراغیندا اوْتورموشدولار. و مؤمن‌لرین باشلارینا گتیردیک‌لری اوْیونا شاهیدایدیلر. (بیزیم عصریمیزده هیروشیمانین بوْمبو اوْنا بیر آیدین مثالدیر.)

۵۲) فیرعونلار اوْلان عصرین ان قودورقان وارلی‌سی.

۵۳) بولهب دونیاچی‌لیق و یئغیجی‌لیغین ان آیدین نمونه‌لریندندیر.

۵۴) «وَ اِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ اَقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى ٱلْاُخْرىٰ فَقَاتِلُوا ٱلَّتِى تَبْغِى حَتّىٰ تَفِىٓءَ اِلىٰ اَمْرِ ٱللّٰهِ فَاِنْ فَاءَتْ فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَ اَقْسِطُوا اِنَّ ٱللّٰهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ.» (حجرات. ۹): اگر مؤمن‌لردن ایکی طایفا بیربیری‌ایله یئرتلاشسالار ،اوْنلاری بارئشدیرین و اگر بیریسی اوْبیری‌سینه زوْر گلدی و جیزیقدان چیخدی، دانقازلیق ائله‌ین‌ایله ساواشین تا آللاه دییه‌نه قاییت‌سین و اگر

قاییتدی اۆندا دوٚزلوک‌ایله اۆنلاریٛ بـاریشـدیرین. دوٚزلوک ائـله‌یین کـی آللاه دوٚزلری و حـقّه آرخـادورانـلاریٛ سـئور. «وَ قٰـاتِلُوا فـی سَبیلِ اَللّٰـهِ وَاَعْـلَمُوا اَنَّ اَللّٰـهَ سَـمیعٌ عَـلیمٌ.» (بقره.۲۴۴) «اَلَّذینَ آمَنُوا یُقاتِلُونَ فی سَبیلِ اَللّٰهِ وَاَلَّذینَ کَفَرُوا یُـقاتِلُونَ فـی سَبیلِ اَلطّٰاغُوتِ فَـقٰاتِلُوا اَوْلیـاءَ اَلشَّـیْطانِ اِنَّ کَیْدَ اَلشَّیْطانِ کٰانَ ضَعیفاً.» (نساء.۷۶)

۵۵) «قالَتْ اِنَّ اَلْمُلُوکَ اِذا دَخَلُوا قَرْیَةَ اَفْسَدُوها وَ جَعَلُوا اَعِزَّةَ اَهْلِها اَذِلَّةً وَ کَـذٰلِکَ یَـفْعَلُون.» (نـمل. ۳۴): (بـلقیس) دئـدی شاهلار هر اؤلکه‌یه ایاق باس‌سالار اۆرانی خراب قۆیوب و فساد تؤره‌درلر و اۆ یئرین عـزیزلرینی و دیـرلی‌لرینی ذلیـل ائله‌ییب و دیردن سالارلار و بئلنچی بیر ایش‌لر گؤررلر.

۵۶) اما عیسا اۆنلاریٛ یانیٛنا چاغیریب دئدی سیز بیلیرسیز کی طایفه‌لرده حاکیم حسابیٛندا اۆلانلار، اونلارا سـلطنت و بؤیوٚکلری اۆنلارا حکومت ائلرلر. اما سیزین آرانیٛزدا گرک بئله اۆلماسیٛن، لاکن هـرکس کـی آرانـیٛزدا بـؤیوٚک اۆلمـاق ایسته‌سه خدمتکاری‌نیٛز اۆلسون. و هر کس کی آرانـیٛزدا اوّل کی اۆلماق ایسته‌سه هامی‌ٛنین قۆلو اۆلسون.

(مرقس انجیلی (Mark) اونونجی باب ۴۲، ۴۳، ۴۴)

۵۷) «وَ اِنْ لَمْ یَکُنْ اَمَرَ کُمْ شُوریٰ بَیْنَکُمْ فَبَطْنُ اَلْأَرْضِ خَیْرٌ لَکُمْ

مِــنْ ظَــهْرِها.» (نـبوی حـدیث): اگـر سـیزین ایشلری‌نیز مشورت‌ایله آشـماسا یـئرین آلتـیْ یـئرین اوستوندن سـیزه اویارلی‌ْدیر. (یعنی سیزه اؤلوم چوْخ یاخشیْدیر.)

۵۸) قَالَ آلصَّادِقُ(ع): «اِیَّا کُمْ وَ هؤلاء آلرؤساء الذین یتراسون فـو اللـه مـاخفقت النـعال خـلف رجـل الاهـلک و اهـلک.»: حـضرت صــادق(ع) بـویوروب: سـیزی چکـیندیریرم بـو رئیس‌لیک آختاران باشچی‌ْلاردان، آنـد اوْلسـون آللاهـا کـی کیشی نین باشماغینی‌اوْلوب و اؤلدوُرمه‌میشدن آرخاسینـدا جوتله‌مزلر. (یعنی‌اؤز باشماقلاری‌ْنیزدان قاباغا گـئچمه‌یین) و خالقی‌ْآتدایا ـ آتدایا گئدیب مـجلیسین یـوخاری‌ْبـاشینـی گؤدمه‌یین. یوْخسا سیزین دیری گؤزلو حالوانیز چالی‌ْنیبدیر.

«وَ قَالَ(ع) مَلْعُونٌ مَنْ تَرَأَّسَ،ملعون من هـم بـها،مـلعون مـن حدث بها نفسه.»: یئنه اوْ حضرت بـویوروبلار بـاشچی‌ْلیـق آختاران و بوایشه قوْل قوْیان (چـالیشـان) و اؤزونـو اوْنـون مسیرینده قرار وئرن ملعوندور.

۵۹) رحمتلی انور بویوروبلار: دونیاچیلار باتلاقا تـایدیلار، دوْن اوْنلارین اوزلری‌نین اؤرتویودور، آچیلسالار قـوْخوق مــرداب اوْلاجـاقلار. اوْنــلار ســوْغان کــیمی‌دیلر کــی یاشیل‌لیقلارینا گوُوه‌نیرلر اما داها گؤرنمه‌ییرلر کی اوْنلارین

ایــچریلرینده نــه اوْز وئــریر و یــاشیْل اوْلمـاقلاریْ پـوْ ک اوْلماقلارئدیر.

۶۰) ابابیل: مکّـه‌نی خـرابـلاماقا گـلن ابـرهه‌نی و فـیل‌لرینی داشلاماغا گؤندریلن آغیْزی داشلیْ قوشلار «وَ أَرْسَلَ عَلَیْهِمْ طَـیْراً اَبَــابیل.» (فــیل.۳): اوْنــلارا جــوْوقاجوْوقا قــوشلار گؤندردیک.

۶۱) «وَ لَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذینَ ٱعْتَدُوا مِنْکُمْ فِی ٱلسَّـبْتَ فَـقُلْنا لَـهُمْ کُونُوا قِـرَدَةً خٰـاسِئینَ.» (بـقره. ۶۵): یـاخشیْ بـیلیرسیز کـی سیزلردن (شنبه‌نین امن‌لیگینه) قیْیان‌لاری قارقیْن‌میش عـنتر ائله‌دیک.

۶۲) کاخی را ندیدم که در کنار آن کوخهائی نباشد.

۶۳) « کَان ٱلنَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَـبَعَـثَ ٱللّٰـهُ ٱلنَّـبییّنَ مُـبَشِّرینَ وَ مُنْذِرینَ وَ اَنْزَلَ مَعَهُمُ ٱلْکِتابَ بِالْحَقِّ لِـیَحْکُمَ بَـیْنَ ٱلنَّاسِ فـیمَا ٱخْتَلَفُوا فیهِ وَ مَاٱخْتَلَفَ فیهِ اِلاَّ ٱلَّذینَ اُوتُوهُ مِنْ بَعْدِما جاٰئَتْهُمُ ٱلْبَیِّناتِ بَغْیاً بَـیْنَهُمْ...» (بـقره.۲۱۳): انسـانلار هـامیْسی بـیر امّت‌ایدیلر کی آللاه پیغمبرلری (اوْز رحـمتیندن) بشـارت و (اوْز قهریندن) دالبیْندیران گؤندردی و اوْنلاریْنان حق کتابیْ گؤندردی، تـا خـالقیْن آراسـیْنـدا تـؤره‌نن فـاصله‌لرده نـظر وئرسین‌لر و اوْنلاریْن آراسیْندا اختلاف یارانمادیْ مگر بوکی

گیجیکدن آیدئن نشانه‌لر گؤنده‌ریلن‌دن سؤنرا تؤرندی...
«وَ مَا كَانَ ٱلنَّاسُ اِلاّٰ اُمَّةً واحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَ لَوْ لاٰ كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فيمَا فيهِ يَخْتَلِفُون.» (یونس. ۱۹): انسانلار بیر امتدن باشقا دگیل‌دیلرکی آیریلیقلار و اختلافلار یاراندی. اگر بو اختلافدان قاباق آللاه سؤز وئرمه‌سئیدی، اؤنلارئن آراسئندا تؤره‌نن آرالیق حاققئندا قضاوت اؤلموشدور.
۶۴) «قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَ مَا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَ مَا اُنْزِلَ اِلَى اِبْراهِيمَ وَ اِسْماعيلَ وَ اِسْحٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ ٱلْاَسْباطِ وَمَا اُوتِىَ مُوسىٰ وَ عيسىٰ وَمَا اُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لاٰنُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُون.» (بقره. ۱۳۶): دئیین آللاها، بیزه و ابراهیمه و اسماعیله و اسحاقه و یعقوبه و اسباطه و موسایه و عیسایه و پیامبرلره گؤندریلن کتابلارا بئل باغلامیشیق، ایمانئمیز واردیر و اؤنلارئن هئچ بیری‌سی‌نین آراسئندا آیریلیق بیلمه‌ییریک و بیز اؤنا باش ایمیشیک.
«آمَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَ ٱلْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلاٰئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لاٰنُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَ قالُوا سَمِعْنَا وَ اَطَعْنا غُفْرانَكَ رَبَّنا وَ اِلَيْكَ ٱلْمَصيرُ.» (بقره. ۲۸۵): پیامبر آللاهدان اؤ گؤنده‌ریلن زادلارا بئلی باغلئدیر و ایمان گتیرنلریندە هامیسی آللاها، اؤنون فرشته‌لرینه و کتابلارئنا و

پیغمبرلرینه ایمان گتیریبلر، بیز آللاهئن پیغمبرلری‌نین آراسیئندا آیری سئچگی‌لیک سالمایئریق، دئییرلر ائشیتدیک و بوْیون ایدیک، سنین باغئشینی دیله‌ییریک و قاییئدیشیمیز سنه سارئدیر.
۶۵) «اِنَّ اَلَّذینَ فَرَّقُوا دینَهُمْ وَ کَانُوا شِیَعاً لَسْتَ مِنْهُمْ فی شَیْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَی اَللّٰهِ ثُمَّ یُنَبِّئُهُمْ بِمَا کَانُوا یَفْعَلُونَ.» (انعام. ۱۵۹): اوْنلارکی دینلری‌نی یارالادیئلار و بؤلوک ـ بؤلوک اوْلدولار، اوْنلارئن ایشلری سنیلن دگیل اوْنلارئن ایشلری آللاهئناندیر. آللاه اوْنلاری ایشلری‌نین سوْنوندان خبردار ائله‌یه‌جک‌دیر.
«...وَلاتَکُونُوا مِنَ اَلْمُشْرِکینَ.مِنَ اَلَّذینَ فَرَّقُوا دینَهُمْ وَ کَانُوا شِیَعاً کُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَیْهِمْ فَرِحُونَ.» (روم. ۳۱، ۳۲): آللاها شریک قرار وئرنلردن اوْلما گئنان اوْنلاردان کی دینلرینی بؤلوک ـ بؤلوک ائله‌دیلر و بؤلوک‌لره بؤلوندولر و هر بؤلوک (حزب) اؤز یانئندا کی زادلارا شن‌لیک ائله‌ییر.

۶۶) دؤرد دووار اوْدلو قفس اوْلدو منه
سو قانیمدیر اؤلومودور حیاتیم
منی دؤغدورماغا لعیادیر اؤلوم
قورتاراندیر منی مندن مماتیم

۶۷) «...فَلَمَّا رَءاَهُ مُسْتَقِرّاً عِنْدَهُ قَالَ هٰذا مِنْ فَضْلِ رَبِّی لِيَبْلُوَنی
ءَأَشْكُرُ اَمْ اَ كْفُرُ...»: ...سليمان اوْنو اؤز يانيندا گـؤرنده دئـدی
بو داها منيم باجارانيمين آرتيقليقيندانديرو منی سـيناماقدان
اؤترودورکی شوکور قيلماقيم و نعمتی دانماغيم سيناسين...

لغت‌لر و آچیقلامالار

۱) قۏروماق: حفظ ائله‌مک، ساخلاماق.
۲) امک: ایشدن و ال قابارینداان اله گلن.
۳) قادا: بلا، خسته‌لیک.
۴) هرنه کی‌وار:هربیر زاد.
۵) آنلاشیلماز: تانئین‌ماز، بیلینمز، دوٙیونلو زادلار.
۶) توش گلمک: اوٙز ـ اوٙزه گلمک، قاباق قنشر اوٚلماق.
۷) بوٚل: خئیلک، چوٚخلو.
۸) یالقیز: تک باشینا، آدام‌سیز.
۹) اوٙستلوک: پالتارلارین اوٙستوندن گئیلن گئییم.
۱۰) هؤنکوٙرتو: شدّتیلن و اوٙرکدن آغلاماق.
۱۱) توٙکنمک: قورتولماق، سوٚنا چاتماق.
۱۲) قابارماق: بورادا دیکلمک (دیرچلمک)، باش قاوزاماق.
۱۳) آچدی ـ بله‌دی: باجارتدی، یئتیردی.
۱۴) کؤلگه‌دن گوٙنه سرمک: یئتیشمک، خدمت ائله‌مک.
۱۵) قاتلاشانمیردی:دؤزوٙش و توٚوگتیره بیلمه‌ییردی.
۱۶) سوٙردو: باشا یئتیردی، سوٚوردو.
۱۷) اوٚرتاق:شریک.

۱۸) فیل اؤیناتماق: شطرنجده مات ائلەمک ایچون فیلین گزدیرمەسی.
۱۹) اؤنـدن قـۏروماق: حئیرتدن دۏنوب داشا دؤنمک، حئیرتدن قیچلارین گئدیشدن قالماسی.
۲۰) ائرمک یاائیمک: محبتدن سودون داشماسی، قانی قایناماق ایستەمک.
۲۱) دالداناجاق: سیغینماق یئری، پناه.
۲۲) ائوجیک: بالاجا ائو.
۲۳) تو و ـ تله سیک: عجلەایله، تلەسه ـ تلەسه.
۲۴) ایاغی بۏشداایدی: آرخالانماغا یئری یۏخدور.
۲۵) هؤرون: دوزەلیب باش توتان.
۲۶) بیر توشدا اۏلماق: بیر ردیف یا دیزیده اۏلماق.
۲۷) غربتینی اۏولایان: اۏنون غریبلیک چاغیندا دادینا دوران و قولاق یۏلداشی اۏلان.
۲۸) سایین: اوجا، هؤندور، عظمتلی، یئنیلمز.
۲۹) آخینماق: اوز گتیرمک.
۳۰) ان سالدیلار: یئرلرینی خۏش گؤروب قالارقی اۏلدولار.
۳۱) باسقین ائتمک: قەره باسدی ائلەمک و ییبه دورماق.
۳۲) قاشا دن سالماق: قاشلارینی غصەدن آغارتماق.

۳۳) بئز یکمک: جانا گلمک، بئزانا گلمک.
۳۴) یوخمو؟:آیا یوْخدور.
۳۵) چیمچنمک: آجیق گلمک، جانئن بیر یئره یئغیش ماسی.
۳۶) دؤزوٚم: صبر، دؤزوٚش گتیرمک.
۳۷) اوْخشاماق: نوازش ائله‌مک.
۳۸) سیٔناق: امتحان.
۳۹) غمدن تاپدانماق: غمین ایاقلاری‌ٔنین آلتیٔندا ازیل‌مک و برکی‌مک و سییم‌سی‌مک.
۴۰) سوْزالماق: سارالیب – سوْلماق و قیٔرتالماق، سووا گئتمک.
۴۱) شیطانیٔن قویروغو: شیطانیٔ دیین‌لر و حاخلایانلار.
۴۲) دیسگین‌مک: قوْرخماق و واهیمه ائله‌مک.
۴۳) هن آلماق: تأیید سؤزوٚنو آلماق.
۴۴) هاریٔخان: قودورموش.
۴۵) سارساق: بوْش بوْشونا هوٚرن.
۴۶) ایینه‌لی کوٚت: قودورموش ایتی اؤلدوٚرمکدن اؤترو تندیردن چیٔخان کوٚته نئچه یئردن ایگنه سانجارمیشلار و ایت اوْنو یییندن سوْنرا یئخیلیب اؤلرمیش.
کوت: لاواشیٔن تندیرین ایستی زامانیٔ تندیره آخیب و یوماغا

دؤنمه‌سی.

۴۷) تیکدیکیم: دوٚزلتدیگیم، هؤردوٚیوم.

۴۸) قدرین گئجه‌سی: «اناانزلناه فی لیلةالقدره» اشاره‌دیر کی قورآن نازل اوْلوبدور.

۴۹) دیزقوْیماق: پیلله باغلاماق، دیرسک اوْلماق.

۵۰) گؤزلر آسیلی قالماق: انتظاردا قالماق، گؤزلرین یوْلدا قالماسی، یوْلا گؤزتیکیلمک.

۵۱) یوٚگره‌دن: ترپه‌دن، سیلکه‌له‌ین.

۵۲) « کن مع‌الناس ولاتکن معهم » حدیثینه اشاره‌دیر یعنی دوٚنیادا اوْلدوغوندا دوٚنیایا بوْلاشما گئنان.

۵۳) ایستی اوْجاق: محبت یئری، محبت قایناغی، مقدس یئرلرین‌ده آدی اوْجاق اوْلماغی بو سببه‌دیرکی شام کیمی نیازلی‌لاری اوْز دؤوره‌سینه ییغار.

۵۴) دینجلمک: استراحت ائله‌مک.

۵۵) لوْو: بلا، قه‌در.

۵۶) دیغلاتماق: دیغ خسته‌لیگینه سالماق.

۵۷) توْودان سالماق: یورماق، دایاندیرماق.

۵۸) اسنه‌مک: یوخولو اوْلان و موٚرگوله‌ین واختا آغیزین آچیلیب و یومولماسی.

۵۹) ايللندى: ايله دؤندو.
۶۰) دؤلدو ايللريوزه: ايللر يوزو دؤلدوردولار يعنى قرينه اؤلدولار.
۶۱) قافادان حق بيله‌يى چيخماق: عدالت بيله‌يى ائشيگه چيخدى انتقام الى اوزاندى.
۶۲) جينه بسم‌الله گؤرستمک: بسم‌آللاهينان جينى قورخوتماق يعنى اؤنلارين کؤکونه سو باغلادى، اؤنلارى اؤلدوقلارئندان اؤلماز ائله‌دى.
۶۳) ايپى‌لى‌دب: پيس رسم‌لر.
۶۴) زاوالين گوزلو گلمه‌سى: خسته‌ليکين توتوب بيچيب و کسمه‌سى‌نين بير اؤلماسى.
۶۵) امزيک: دؤش، سود.
۶۶) قيناباش چکمک: اؤزلرينده اؤلماق، گيزلن‌مک، دالدادان دالدايا دؤلانماق.
۶۷) اؤيمک: بوى دئييب تعريفله‌مک.
۶۸) تودان‌دوشمک: يورولماق، اپريمک، بئزيکمک، جانسيز اؤلماق.
۶۹) سؤيمک: يامان ـ يووُز دئمک.
۷۰) وِلا: دؤستلوق.

۷۱) دیشی تؤکولر: یعنی اؤلدوغوندان اؤلماز اؤلار.
۷۲) بئل‌لرین لا کیمی لا اؤلماسی: رکوع حالئنا دوشمه‌سی، بؤیون و بئل بوکمه‌سی.
۷۳) باغیرساقلارا دویون دوشمک: حسرتدن سانجیلانماق.
۷۴) ایللر یؤرولوب: ایللر اؤتوب ـ گئدیبدیر.
۷۵) قالما قالیر: قالمیش میراث.
۷۶) دنلرینی دارتمادادیر: اؤز ایشینده‌دیر.
۷۷) ایزله‌مک: آختارماق، آددیم ـ آددیم ایره‌لی‌یه گئتمک.
۷۸) باش ایاق اؤلماق: شؤق اثرینده بیرزادا ساری گئتمک، قانادلانماق.
۷۹) قیئنتالی: ایتی، اوجلو ـ بوجاقلی، بیز و یؤنولمامیش.
۸۰)سورگونودور: تبعید اؤلونموشدور، نفی بلد اؤلونموش.
۸۱) ایزسیز اؤلماق: ایتیب باتماق، یؤخ اؤلماق، گئدرگلمز یولا گئتمک.
۸۲) دوشگون: اؤتوروم، مظلوم، اؤتوروم دوشمک.
۸۳) دؤو دوشمک: فرصت دوشمک، ال وئرمک، چرخین بیری‌نین مرادینا فیرلانماسی.
۸۴) ازدیریلمک: ورهؤولانماق.
۸۵) اگلنجه: قؤناخلیق،منظور باشدا اؤیناماق، باشدا اؤینایر.

۸۶) قاباران: اوْجالمیش.
۸۷) صبیر داشی: خالق ادبیاتیندا بیر بوجاغا سیخیلمیش، گؤزلری‌نین یاشی ایچری‌سینه آخان، یالقیز، آدامسیز، آز یاشلی ناغیل‌لار قهرمانی‌نین سیرداشینا «صبیر داشی» دییرلر کی قهرمان دوْلوخان زامانلار و دردلرین دؤزولمز چاغلاری داشالمیش انسانلاردان قه‌ره داشا اوزگتیرر و اؤز دردینی بیربیر اوْنا دئدیکجه و یونگوللشدیکجه بو سؤزلری هر سؤزباشی تکرارلایار:

صبیر داشی من آغلاییم یا سن آغلا
صبیر داشی من چاتلاییم یا سن چاتلا

و داش دؤزوش گتیرمز و غصه‌دن پارتلام پارتلام اوْلار.
۸۸) دینله‌ین: ائشیدن، قولاق آسان.
۸۹) یوْلچو: مسافیر، زیارت ائله‌ین.
۹۰) ایینه‌نی سالماغا یئر یوْخدور: چوْخدور، دوْم‌دوْلودور، قیمباقیراخدیر.
۹۱) نیسگیل: حسرت، آرزی‌سی ترسه گلمیش.
۹۲) قاشیمدان دویون آچانمایئر: منی خوْشلاندیرا بیلمه‌ییر، غصه‌می داغیدا بیلمه‌ییر.
۹۳) گؤزو یوْل چکمه‌ده‌دیر: انتظاردادیر.

۹۴) بوْینو بوْکوک لاله: باشیٚ آشاغیٖیا تیکیلمیش لاله، آغلاغان لاله، غصه‌لی اوْلماغا نشانه‌دیر.
۹۵) یاشیٖد: یاش بیر.
۹۶) شن: خوشحال، شاد.
۹۷) گئدر ـ گلمزینن اوْولاندی: گئتدی داها قاییٖتمادی یعنی روزگارئن آناسیٚ تاییٖنی دوْغمادیٚ.
۹۸) عرش دایاق: عرش دایاناقلیٚ، کوْره‌یینی عرشه دایایان.
۹۹) آنلام: دوْشونجه، ادراک.
۱۰۰) براق: حضرت پیامبری عرشه آپاران آت.
۱۰۱) قوْناقچی: قوْناق ائله‌ین، ائو صاحابی.
۱۰۲) گزین: آختارئن، ایزیمیزی توتون.
۱۰۳) اردملی: چوْخ مهارت‌لی و چیٖخارلی.
۱۰۴) بئچی: چه‌پیش، کئچی.
۱۰۵) فئلینه اویدوز: آلداندیٖز، باشیٖنیزا بؤرک قوْیدو.
۱۰۶) اسنتدیز: یوخلاماق حالئنا سالدیٖز، منظور بودورکی دایاندیٖردیز.
۱۰۷) الده چوْماق اوْلماق: بهانه اوْلماق.
۱۰۸) یاریٖتماق: اوْنون دئدیگی کیمی اوْلماق، خوْشبخت ائله‌مک.

۱۰۹) چیپلاق:ا گنی یالین، یالین قات.
۱۱۰) اوْد اوْلوب یاندیرماز: الیندن بیر ایش گلمز.
۱۱۱) یانسیلاماق: تقلید ائله‌مک، اوْخشاتماق.
۱۱۲) تاغینی تاغدان ائله‌مک: دَیردن سالماق، تنیک‌دن آسلانان میوه‌لر پوسگدن قوْپوب اوْیناسالار اوْلوشگه‌یرلر، و بو ایشه تاغدان دوشمک دییرلر. فیلانکس‌ده یاواش یاواش تاغدان دوشور.
۱۱۳) مینیک: مین‌مه‌لی، آت، مرکوب.
۱۱۴) مینیک وئرمک: مینمه‌لی اوْلماق، بیرینی چی‌یینه آلیب گزدیرمک.
۱۱۵) نییه: علت.
۱۱۶) دییه‌سیزدیر قانی: قانی هدردیر.
۱۱۷) یوْخدور ییه‌سی: صاحیبی یوْخدور.
۱۱۸) اییته دؤشه‌ین‌میر: تیتر تمه‌یه و قوْرخویا سالانمایئر.
۱۱۹) جانئنا یاغ یاییلیر: خوْشونا گلیر، هللندیریر.
۱۲۰) آنلایانا اییته کوتو اوتدورور: آنلایانی غصه‌یه باتئریر و اوْلدورور، اوْنو دیغلادیر.
۱۲۱) اندرمک: قوسماق.
۱۲۲) سیندیرمک: هضم ائله‌مک.

۱۲۳) ایت قورساغیٛ یاغ گؤتورمز: یعنی یاغیٖنان ایتین مزاجی‌نین توتاریٛ یوٛخدور، جین ایله بسم‌اله کیمی، گئجه ایله گوندوز کیمی...

۱۲۴) یاندیٛ آغیز: اوٛخو داشا دگدی، دئدیگی کیمی اوٛلمادیٛ پاییٛ حسرت اوٛلدو.

۱۲۵) حق یوٛلوندان یوٛلونان: حقدن پای‌سیٖز قالان.

۱۲۶) یالیٖق: بیرجوره قوشدور کی باشیٖنا و بوٛیونونا توک چیٖخماز، دام دازدیٖر. دییرلر «یالیٖق‌دا نه‌وار یوٛلوغا وئرسین».

۱۲۷) گئچه‌جک: ربا، آرتیٖم، گونونه.

۱۲۸) آرتیٖم: ربا، گئچه‌جک، گونونه.

۱۲۹) ایشدن دیشی‌نیز دادمایئر: الی‌نیز خمیرده امما قارنی‌نیز آجدیٖر، دوز ایشدن بره‌نیز بیتمه‌ییر، دوزون ایشی چتین اوٛلور.

۱۳۰) یاخدی ایچین: سینه‌سینی یاندیٖردی، قلبینی اوٛدا چکدی.

۱۳۱) ایچین چکدی: ایچقیٖراقینی چکدی.

۱۳۲) چؤلمک: بیرجوره ات پالچیٖقیندان دوزلمیش. یئکه قاپاقلیٛ کاسادیٖر، قابدیٖر.

۱۳۳) خئیلک: چوٛخلو.

۱۳۴) یاریٖن عطرین داشیٛیان: اوٛنون عطرینی گتیرن.

۱۳۵) مایئزین قورداغی: پۆخ دیغیرلادان، پۆخ بؤجه‌یی.
۱۳۶) قوْل اوْلماق: آرخا دورماق، داشی‌نی دؤشه چالماق.
۱۳۷) تاسی‌ دامنان دوشردی: آبیریسی گئدردی، بیر پوللوق اوْلاردی.
۱۳۸) جوجووه: خیمه شب‌بازی‌نین قوْلچاقلاری.
۱۳۹) یاسدیق: متکا.
۱۴۰) جوید: یهودی.
۱۴۱) سوْولو: سوْولانمیش، ایتی.
۱۴۲) یازیلی کؤینک: قدیم وارلی ـکارلیلار بوتون قوْرانی بیر کؤینه‌یه یازدیرارمیشلار تااوْنلار اؤلنده اوْنلارین بدنلرینی اوْ کؤینک‌ایله قویلاسینلار تا اوْنلارا شفاعت ائله‌سین. یعنی هر بیر شئی دَیَرین الدن وئریب و قورو قابیغی قالیبدیر.
۱۴۳) قیبله داشی اوْلماق: ان بؤیوک مقام تاپماق، دَیَر تاپماق.
۱۴۴) قافاسین بالتا یارانماز: گونو قالین، قانمایان، دایاز.
۱۴۵) آدلیم: شهرتلی، آدی‌بللی، مشهور، دیللر ازبری اوْلان.
۱۴۶) بوْیون اوْلماق: عـهدیه آلمـاق، تـعهّد ائـله‌مک، ایـلقار وئرمک.
۱۴۷) آلتون: قیزیل آخچا: گوموش.
۱۴۸) قارقی‌ماق: مسخ ائله‌مک.

۱۴۹) تسگری: عوضی، ائلدن دیشقار.
۱۵۰) دانقاز: قابان، دیک باش.
۱۵۱) کؤنز: لج ائله‌ین.
۱۵۲) ییرقالانماق: اهمال ترپه‌نن، چالخالانان.
۱۵۳) کؤپلوٚ قارئن: اوٚ قارین کی کؤپ گتیریب و شیشیبدیر.
۱۵۴) داغارجیق: کئچی دری‌سیندن دوٚزه‌لن بیر توٚربایا بنزر زادکی چوٚبانلار اوٚنا چؤرک و آیریٔ زادلار قوٚیارلار و اوٚنو یوٚفله‌سن شیشر (قوٚووق کیمی).
۱۵۵) هئلیتمک: دیغیرلاتماق.
۱۵۶) ساسیٔیان: پیس قوٚخو وئرن.
۱۵۷) دامازلیق: مایا، کؤک ـ شر دامازلیقی: شر مایاسیٔ (پنیر و قاتیق مایاسیٔ کیمی)
۱۵۸) حق باشئنی دنله‌مک: حق باشئنی باتیرماق، حقّی آرادان آپارماق.
۱۵۹) گرکدندی ـ گرک: واجب‌دنده واجبدیر.
۱۶۰) یوٚخلانیلماز: رعایت اوٚلونماز، ملاحظه اوٚلونماز.
۱۶۱) سینیر: مرز، بؤلوم، حدّ.
۱۶۲) پئی‌له‌نیر: قیٔچلاریٔ چاپیلیر.
۱۶۳) چؤره‌یی داش اوٚلور: زحمتی هده‌ره گئدیر، امه‌یی زای

اؤلور.
۱۶۴) ده‌یر: ارزش.
۱۶۵) بازاری ایشلک ائدیب: بازارا رؤنق وئریبدیر.
۱۶۶) گزگین ایاق: دؤلانان ایاق.
۱۶۷) قانلیٛ: قاتیٛل.
۱۶۸) بمی زیلینن کؤکله‌مک: فریادا چئویریلمک. ساز زیلله‌نده اعتراض و فریادا بنزر هاوالاریٛ چالار.
۱۶۹) سیٛچرا تماق: آتماق، داشلانماق.
۱۷۰) ائشیر: یارالاییٛر.
۱۷۱) آرازان: خوش‌بخت، شان.
۱۷۲) جاندان ائتمک: اؤلدوٚرمک، چنه‌سینی چکمک.
۱۷۳) قارقیٛنماز: مسخ اؤلماز.
۱۷۴) کرکین‌مک: هوس اوٚزره و هیزلیکدن بیرینه سوٚرتونمک و شیره چکمک.
۱۷۵) ائرکک: دیشی، کیشی، اؤغلان.
۱۷۶) سیٛلدیریم داش: لاس و بیر تیکه داش.
۱۷۷) مان: ننگ، عیب.
۱۷۸) یاسالاندیٛرماق: قانون دؤنو گئیدیرمه، حاخلاما.
۱۷۹) دوٚزمه: یؤلدا آزماماقدان اؤترو دوٚزولن داشلار.

۱۸۰) دوزلاق: کویر.

۱۸۱) ایلقار: عهد، پیمان، وئریلمیش سؤز.

۱۸۲) ایلقارئمیز یئل اوْلمادی: ایچی بوْش و اعتبارسیز اوْلمادی.

۱۸۳) لوْوقالیق: ورهوْولوق، قودورقانلیق.

۱۸۴) ذرّه: آتم.

۱۸۵) باشلاری بیرباش ائدن: هامینی بیر یئره ییغان، اختلافلاری آرادان آپاران.

۱۸۶) اوْره یین موْلکونون اسکندریدیر: اوْرکلرین فاتحی دیر.

۱۸۷) تاج ساواشدیرما: شاهلار ساواشی.

۱۸۸) اوْستون: یوخاری، عالی.

۱۸۹) باش ائتمک: حاکیم ائتمک.

۱۹۰) جیزلیق: ات قوْوورماسی.

۱۹۱) اونودولموش ادب: انبیالر آرخالانان فطرتین قانونلاری.

۱۹۲) ساغمال: ساغین‌مال، امزیک‌لی و بالالی مال.

۱۹۳) یای: کمان.

۱۹۴) سوْلوک: بالاجا اوْچ قولاق زلی‌یه بنزر قان سوْران. سوْلوک حاکیم‌لر: قان سوْران حاکیم‌لر.

۱۹۵) قاخیٔنج: سرکه، سرکوفت.
۱۹۶) بۆز ایت: حاکیم‌لری قۆرویان قووه‌لر.
۱۹۷) اوٚستونه بیت آتماق: شر یاپماق، چاخیٔر سپمک.
۱۹۸) یاشماق: حجاب، دوواق.
۱۹۹) کسمه کسیر:باج و خراج آلیٔر.
۲۰۰) قاندالاق: ایاقلارا باغلانان آغیٔر کوٚنده و بوخوٚو.
۲۰۱) گوٚوه‌ن: افتخار، اؤیونمه‌لی.
۲۰۲) یؤندەم: یوٚل.
۲۰۳) وئرگی: نعمت، پای.
۲۰۴) سوٚزمانیٔ: فاحشه، قحبه.
۲۰۵) یارامازلیٔق: بیلکدن وورماق، نامردلیک.
۲۰۶) خالقا پالان اوْلماق: خالقا کلک قورماق و قوردورماق.
۲۰۷) یورسا: تعبیر ائله‌سه.
۲۰۸) ساتقیٔن: ساتیٔل‌میش.
۲۰۹) دره‌بیگ‌لیک: قوْل چوْماقلیٔق، هرکی هرکی‌لیک.
۲۱۰) قوْتور ایت: گر توتموش ایت، توٚکو تؤکوٚلن ایت.
۲۱۱) مکی اوْلماق: آرانیٔ کسمک، اختلاف یاراتماق.
۲۱۲) هوْیدوٚ: اوددو، کامیٔنا چکدی.
۲۱۳) ناققا: نهنگ، بؤیوٚک بالیٔق.

۲۱۴) بؤلوْم: سیْنیر، مرز.
۲۱۵) حقّی یوماق ائله‌دیز: حقّین بئلینی بوْکدوز، سیْندیردیز.
۲۱۶) تپه گؤز: دجّال.
۲۱۷) بؤرکلره رهلی یاماق سالماق: آلداتماق، کلک قورماق.
۲۱۸) زوْو-زوْوه: هامیْ بیرلیکده زیْریلدایب و آغلاماق.
۲۱۹) لوْولو: بلالیْ.
۲۲۰) شیْغاماق: بودارلاماق.
۲۲۱) نفسیم باتمایاجاق: سسیم گله‌جکدیر.
۲۲۲) قوشق ائله‌مک: یوخونو داغیْتماق.
۲۲۳) اولاشدیْردی: هوْردوردو.
۲۲۴) یئرین اوجوز ائتمک: دَیردن سالماق، دَیرسیز ائله‌مک.
۲۲۵) دوْدو دوْلاندیْرماق: دیلنچی‌لیک اوْزره قوْلچاق گزدیرمک.
۲۲۶) قره‌قوْو: آلی‌شیق.
۲۲۷) دوْشدو هوْودان: حرارتدن دوْشدو.
۲۲۸) دوْداقلاندیْرما غیریله ایلاهی: قوْیما منی اؤزگه‌سی چالسیْن.
۲۲۹) غمی‌می اوْولادیْم: غمی‌می هئچ‌کیمه دیْمه‌دیم.
۲۳۰) دریندیر: بیلیجی‌دیر، چوْخ بیلن‌دیر.

۲۳۱) دردآلان: درده شریک اؤلان.
۲۳۲) بیتیشمز: ساغالمایان.
۲۳۳) دینجه‌لیر: اؤتورور، اگله‌شیر.
۲۳۴) آغرێدان: اینجیدن.
۲۳۵) ایستکلی‌مه: معشوقه‌مه.
۲۳۶) گؤرمه: تحفه، یادگار.
۲۳۷) اوم: انتظارێن اؤلسون.
۲۳۸) یای: کامان.
۲۳۹) ایتیل گئت: گؤزومدن ایت.
۲۴۰) گؤدمه‌سین: آختارماسێن.
۲۴۱) کوروک باسماق: دمیرچی تو کانێندا کؤمورو یئللندیریب آلیشدیران دستگاه.
۲۴۲) قؤل اؤلدوق: بنده اؤلدوق.
۲۴۳) تؤولاما: کؤمورو آلیشدیرماقدان اؤترو باش اوستونده فێرلانان بیر وسیله.
۲۴۴) هؤولاندی: آینانی غبارلاندێریب هؤولاندێرماق.
۲۴۵) جانێن کلامێن: سؤزون حقیقتین.
۲۴۶) چن: مئه
۲۴۷) ایلغێم: سراب.

۲۴۸) ورهۆو: قودورقان.
۲۴۹) هۆو آلماق: یئلین آلماق، بورونون اۇغماق.
۲۵۰) خۆو اۆلور: هئچه دؤنوْر.
۲۵۱) جنید: «تا در تو از غیر اثری هست، به حقیقت آزادی نرسی.»
۲۵۲) خورْالی: پیسلیک‌لی.
۲۵۳) بارئن‌میر: بهره آپارمیْر.
۲۵۴) بۆلوندان: چۆخوندان.
۲۵۵) قاباق: شاققاباغیْ، صراحی قاباغیْ.
۲۵۶) سکسَن: هشتاد.
۲۵۷) سوْلوک: زلیدن چۆخ خیْردا اوْچ‌قولاق بیر قان‌سۆران.
۲۵۸) ایرین‌لندی: چیرکه دؤلو.
۲۵۹) ایللندی: اوزاندیْ.
۲۶۰) لیللندی: بولانلیْق آخدیْ.
۲۶۱) اؤیوْنر: افتخار ائله‌یر.
۲۶۲) هئیبم: خۆرجونوم.
۲۶۳) یۆخدو ساتماق: توْکانئن بۆش اوْلماسیْ.
۲۶۴) قۆل‌داغلی: قدیم‌لر، مرید بیر پارا ریاضت‌لردن سۆنرا مراددان ایسته‌یردی اۆنون چیگنی‌نین باشینا داغلۆو باس‌سیْن.

قیمت 325000

شابک: ۸ـ۰۲ـ۶۱۷۱ـ۹۶۴